ספר

מטה מנשה

בו ידובר מעניני קדוש החדש ע״פ הראיה, וע״פ החשבון, ומסמיכת חכמים גם בזמה״ז, לקדש ע״פ הראיה, וגם מעניני קדוש לבנה ויו״ט שני של גליות

הכל ע״פ החקירה ובינה בספרים, כיד ה׳ הטובה עלי

מאתי

מנשה גראסבערג

מטרעסטונא

מחבר ס׳ „אלפי מנשה״ וס׳ „דגל מנשה״ והגהות על ס׳ ההשלמה

בן הר״ר יחזקאל יונה נ״י בן הרב הגאון הגביר ר׳ יצחק ליב מ״כ

מחבר ספר „שי למורא״ על מס׳ בכורות.

ברלין, תרנ״ד.

בדפוס צבי הירש בר׳ יצחק איטצקאווסקי.

מכתב מהגאון ר' יהונתן עלישנערג אב"ד דק"ק וואלקאוויסק שליט"א.

לכבוד הרב וכו' ר' מנשה גראסבערג נ"י בעהמ"ח ס' „אלפי מנשה" וס' „דגל מנשה" מטרעסטונא.

ב"ה. נסתפק „בדגל מנשה" אי אבר הנושר מחי צריך קבורה. ולא זכר דברי השו"י המובא ב„תחי תשובה יו"ד שפסק דא"צ וה"ר לזה, אך באמת הוא גמ' מפורשת בב"ק דפ"ה דא"צ דכסיפא לי' מילתא (לקטוע יד') למשקל מבשרו למשדייה לכלבים יעו"ש (אך כעת אין ספרי אתי וכמדומה לי שלפ"מ שכתב שם ביש"ש פי' חדש בזה נדחה ראיה זו).

נסתפק „באלפי מנשה" פ' קדושים, אי מנעלים בכלל מלבוש יש להו"ר לפע"ד דמנעלים ל"ה בכלל מלבוש שהרי שיעור פרנסת הלבשה הוא חמשים זוז כמתני' דכתובות דס"ז והרי הם בלא מנעלים, שהרי כך שנינו בכתובות ס"ד ונותן לה כפה לראשה וחגור למתני' ומנעלים כו' וכלים של חמישים זוז כו' הרי דמנעלים הוי חוץ ממלבושים, (הכותב בנחיצה טרוד בשמחתי —).

יהונתן עלישבערג.

מכתב מהגאון ר' עזריאל הילדעסהיימער אב"ד דק"ק ברלין שליט"א.

בעזה"י ה' י"א מנחם אב תרנ"ב לפ"ק.

שיל"ת. מנחם ציון ובונה ירושלם ישמחהו בכפלים ויראנו בנחמות ציון וירושלם ה"ה הרב וכו' מוה"ר מנשה גראסבערג נ"י.

אחדש"ה. ע"ד מה דבדק לי בחדוש אמ"ו ז"ל למס' ר"ה כ"א, הנה בקושיא זו כבר קדמוהו בעל שו"ת מקום שמואל במסכת תענית שם בשער התירוצים, (ופשיטא דאמ"ו ז"ל לא ראה אותו ואולי בעקר ספרים שלו לא הי' מדלא הביאו) ותירוצו בפשיטות דודאי רבא בילדותו לא שלחו לי' שלמא וגם בפעם א' לא ראה סימן בזה וצם ב' ימים בילדותו וגם דרבא החמיר בדבר כמו בשאר שני יו"ט של גליות, ובאמת נהגי איזהו אמוראים בידוע לנו לצום תרי יומין כדאיתא בחלה פ"א ה"א בר אבוי שמואל בר רב יצחק חש על נרמיה וצם תרין יומין איפסק כרוכיה ודמך ובפ"ק דר"ה ה"ד אמר ריב"ל אנא עריב לאילן דאזלין לנמורין דלית חד מניהון מיית מי אזל תמן חשין לצומא רבא תרין יומין אמר לון רב חסרא למה אתם מכניסין עצמכם למספק' הזה חזקה שאין ב"ד מתעצלין בו ואח"כ הביא הא דפ"ק דחלה, ומה שהביא בשם הירושלמי פ"ג ה"ט דערובין מי גרם לי להיות נוטרה על הכרמים וכו' לא

הבנתי דבריו דגברא אגברא קרמית ומה לרבא ר׳ חייא בשם ר׳ יוחנן עם רבא דהקושיא היא רק לרבא לשיטתו, ובאמת תירוצו כהוגן, ואין משגיחין בבת קול, ורבא חייש לספיקא דיומא, ובכתובות ס״ג לא מצאתי מה שציין*).

ואסיים באמירת חיים וכו׳ ושלום.

ידידו הק׳ עזריאל הילדעסהיימער.

*) ועיין בפנים הספר אות כ״ז.

מכתב מהגאון ר׳ רפאל שפירא אב״ד דק״ק באברויסק נ״י.

בעזה״י ב״ך מרחשון תרנ״ב.

ירום ונשא כבוד ידידינו הרב החריף ובקי המפורסם מ׳ מנשה גראסבערג נ״י, שלום לו.

הנה זה כבר הגיעני ספר „פשטים ופרושים" אשר הוציא לאור, והיה לי לנחת, וזה קודם החג הגיעני מכתב כבודו ומחמת הטרדה הנחתיו באיזה מקום ועתה מצאתיו ונזכרתי להשיב אל כבודו, מה שהקשה על המג״א סימן תקפ״ו סק״ג מסוכה דף כ״ג בפיל קשור כו׳ אינה קושיא דעיקר מצות סוכה היינו הסכך ולא הדפנות ומה״ט כל הפסולים לסכך כשרים לדפנות ומש״ה כשר לדפנות אפילו בהמה טמאה דאין זה עיקר הסוכה, ומה שהקשה על הרי״ף שהיה תוקע בר״ה שחל להיות בשבת ואמאי לא התקין כן בלולב ובמגילה, תמהני שלא הזכיר מתוס׳ ר״ה ד׳ כ״ט ד״ה אבל ובסוכה ד׳ מ״ד ד״ה איזהו.

רפאל שפירא.

הנה כאשר נודע ענין קדוש החדש שהיה ע״פ הראיה, והענין הגדול רחב ידים הזה הנה הוא מלא בכל המקומות בתלמוד שהיה מתנהג בכל דור ע״פ ב״ד ועדים, ואשר עליהם סמכו כל בית ישראל לשמור את זמן כל המועדים במועדם וזמנם, ושכולם היו ע״פ קדוש הראיה מדי חדש בחדשו. ואתנה אל לבי לחקור ולהשקיף בעינא פקיחא על מה זה נשתנו הענינים האלה העומדים ברומו של עולם באחרית הדורות האלה מחתימת התלמוד ואילך, ואחרי בינתי בספרים רבים אשר יחקרו בענינים האלה, מצאתי דעות הפוכות משני גאוני הקדמונים הלא המה, רבינו סעדי׳ גאון והגאון רבינו חננאל שסוברים שכל עיקר קדוש החודש שנתקן לקדשו ע״פ הראיה לא היה רק לבטל דעת הצדוקים והביתוסים שערערו בזה על גוף ועצם החשבון, וחלקו על החכמים לומר שהחשבון איננו מדוקדק לאמתו ואשר ע״כ הראום לדעת שכן הוא באמת ע״י חדוש הלבנה בעדי ראיה, אבל עיקר המצוה הוא רק החשבון עצמו המקובל לנו ממרע״ה מסיני ושעל פיו אנו נוהגים תמיד גם היום, וע״כ הנה חלקי אמרה נפשי לרדת אל עומק הענין הרב הזה, ולברר ע״פ התלמוד והמדרשים ולשקול בפלס את דברי הקדושים האלה, אם צדקו יחדיו, ומצאתי און לי לחבר ע״ז מחברת הקטנה הזאת, ואמליץ בזה מליצת בעל העשרה מאמרות לרבינו מנחם עזריה מפאנו שכתב בפתח ספרו בחלק הששי מאמר ד׳ צבאות בזה״ל: אמר המחבר אם אמת מארץ תצמח ואני שפלתי

מארץ הנה ממני בודאי תצמח, וחלילה לא באתי להחליט להלכה למעשה ולומר קבלו דעתי רק לעורר נפשי ונפשות אנשים כערכי לשית לבם גם הם בענין הנורא הזה ויפקחו עיניהם לרדת אל עומק הענין ולחקור בו, וחכיתי לה' כי דברי יעלו לרצון לפני ד', וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.

א) הנה אחרי ההשקפה האמיתית ראינו כי מצוה הראשונה שנצטוו ישראל הוא לקדש חדשים ולעבר שנים וכמו שכתוב החדש הזה לכם והיא מצוה אחת מתרי"ג מצות וגם היא מצוה גדולה שבסבתה יעשו ישראל כל מועדי השם בזמנם וכמעט רובי המצות שבתורה תלויים בזה המצוה ולאו מילתא זוטרתא היא, כי אין לך מצות עשה בכל התורה כולה גדולה ממנה כי בה תלוי כל קביעות המועדים וחמץ בפסח ואיסור אכילה ביום הכפורים, והנה משה רבינו לא פירש לנו בתורה איך נקבע השנים והחדשים כמו שארי המצות כגון נגעי המצורע וכדומה והניח דבר המועדים שכל ישראל חייבים לשמרה בכל זמן ויש חיוב כרת על אכילת חמץ בפסח ועל אכילה ביוהכ"פ, ולא ידענו אם נסמך על הראיה או על החשבון ואם בא הכתוב לחייב שיהיו מקדשים ע"פ הראיה היה לו לפרש על איזה מקום מיוחד בהארץ תהיה הראיה כי הלא תשתנה קשת המראה בכל מקום כפי המעלות ברוחב הארץ ואם הוא ע"פ החשבון היה לו לפרש ענינו — וצריך לדעת איך היה אופן מנין השנה והחדשים אצל העברים קודם מ"ת ואיזה דרך באו עד השטה אשר הם מחויקים בה כעת. ולפי הנראה משמע ע"פ דעת אברבנאל

בפרשת בא שישראל במצרים היו נוהגים בחדשי המצריים או חדשי כשדיים שהיו אז עם אברהם באור כשדים והחדשי המצריים והחדשי כשדיים משונים זה מזה בחדשי השנה.

ב) ודע דבכל הכ"ד שעות של המעל"ע, הנה כל שעה ושעה מהם שכאן יום, הוא ע"פ כל הארץ במקום אחר הוא ערב, וו"ש ויהי ערב ויהי בוקר. אבל בטבור הארץ דהיינו ירושלים וא"י שהיא הנקודה האמצעית שממנה מתחילין לחשוב את היום הנה מהראוי היה שבירושלם יקדשו את החדש, והפ"י בר"ה ד' כ"ג כתב זה לי ימים רבים חפשתי ולא מצאתי מבואר בש"ס דירושלם היא באמצע א"י אלא באמצע טבור העולם כדאיתא בסנהדרין עכ"ל, ובתנחומא קדושים דירושלם באמצעיתא של א"י ועי' רש"י סוטה ד' מ"ה, והתוי"ט סנהדרין פ"ד מ"ג וז"ל פירש"י בית המקדש באמצע של עולם ע"כ ושררך הוא הטבור וכמו שהטבור אינו ממש באמצע כן גם בה"מ אינו ממש באמצע אבל על צד הקירוב הוא כדעת אנשי מחקרי הארץ עכ"ל. ובבכורות פ"א אמרו ליה מציעותי' דעלמא היכא זקפה לאצבעתיה אמר להו הכא, אמרו ליה מי יימר אמר אייתו אשלי ומשחו ע"כ. וקשה לי אמאי לא אמר להו שבה"מ הוא באמצע של עולם, ונראה לי ליישב חדא שלא רצה לגלות את החשיבות של מקום המקדש*), ועוד

---

*) וכמו שכתב הבחיי פ' ראה טעם למה נתעלם מקום הבית המקדש בתורה כי אם כתיב אל המקום אשר יבחר ה' לפי שאם ידעו האומות קדושת זה המקום כי שם התפלה מקובלת היתה מתרבה המריבה בין האומות ורצו כל אחד להחזיק בה. ואלו ידעו

שגם על מקום המקדש עצמו לא היה יכול להראותו במופת חותך שהוא באמצע של עולם, ועי' תוי"ט מנחות פ"י משנה ה'. והיום שמחשבין ע"פ החשבון אנו מחשבין אותו עפ"י קביעות הירח בירושלם וא"י. והא דאנו עושין שני ימים טובים אע"פ שאנו בקיאינן בקביעא דירחא משום דמכל מקום חשו שמא לא נהיה לפעמים בקיאים בקביעא דירחא אבל אם אנו היינו היום מקדשין ע"פ הראיה שוב לא היו צריכין לעשות שני ימים טובים אפילו בר"ה כמו שהיה בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה שלא היו עושין שני ימים טובים גם בר"ה *).

ג) וראיתי בספר אחד כמדומה לי שנקרא מאמר מרדכי דבר אחד אשר לפי הנראה הוא דבר הכמה וזה הוא שבסדר אמור כתיב זכרון תרועה ובסדר פנחס כתיב יום תרועה ופריך הגמרא ומשני כאן בחול כאן בשבת, וקשה כי ימי החול הא הם ששה ושבת הוא יום אחד בלבד ויותר מצוי שיחול ראש השנה בימי החול מביום השבת והיה לו לכתוב כאן בסדר אמור יום תרועה ובסדר פנחס זכרון תרועה, וי"ל שהתחכמה התורה לכתוב קודם זכרון ואחר כך יום תרועה לרמוז שוק בדרך הזה אפשר שיחול ראש השנה דהיינו ביום שבת וביום ראשון ולא ביום ששי וביום שבת כי לא אד"ו ראש ע"כ. אבל קשה לי לדבריו והלא בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה היה אפשר

הכנענים כי ישראל ירשו את הארץ ויקריבו קרבנותיהם במקום הזה היו משחיתים אותו בכל מה שהיו יכולים וגם השבטים היו מריבים זה עם זה כל אחד היה מבקש שיהיה בחלקו.

*) דלא מצינו בכל התורה שני ימים טובים רצופים רק יום אחד.

שיחול ראש השנה אפילו בימי אד״ו. אבל נכון לפרש כן לפי דעת רס״ג שהיו חוששין לימי אד״ו בר״ה אף בזמן המקדש כי לפי דעתו היו מקדשין לעולם ע״פ החשבון ולא ע״פ הראיה ועי׳ לקמן אות י׳.

ד) וקידוש הראיה היה אף לאחר חורבן הבית ואינו תלוי במקדש כלל כדתנן בפ׳ בתרא דר״ה משחרב בה״מ התקין ריב״ז שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום, וגם בימי התנאים האחרונים כדאמרינן בפ׳ אם אינן מכירין דאמר ליה רבי לרבי חייא זיל לעין טב וקדשה וגם בימי האמוראים כל זמן שהיו סמוכין בארץ כדאיתא בשלהי פ״ק דרבי חייא בר אבא שהיה תלמידו של רבי יוחנן כדאיקלע להחוא אתרא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי לעברי חד יומא הוא ואבו בר נגרי וגם אחרי כן נהגו כן כמו שנזכר שם ובמקומות אחרים שבכל זמן שהיו סמוכין בא״י היו צריכין החדשים להתקדש על פי ב״ד מומחין וכדתניא בנדרים פ׳ נערה מועדי ה׳ צריכין קדוש ב״ד ואין שבת בראשית צריכה קדוש ב״ד, מועדי ה׳ צריכין מומחין ואין פרשת נדרים צריכה מומחין אלא אפילו בשלשה הדיוטות סגי רק שבזמן בית המקדש היו העדים שראו את החדש מחללין את השבת בכל החדשים כדי שיבאו למקום הועד להעיד בפני ב״ד מפני קרבן של ראש חדש כמו שהוכיחו מדכתיב אשר תקראו אותם במועדם אבל לאחר החורבן שאין שם קרבן אין העדים מחללין את השבת אלא על ניסן ועל תשרי בלבד מפני תקנת המועדות כדתנן בפ״ק על שני הדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי שבהן שלוחין יוצאין לסוריא

ובהן מתקנין את המועדות ובזמן שבית המקדש קיים מחללין על כלם מפני תקנת קרבן ר״ל קרבן מוסף ר״ח הדוחה שבת וכן שנינו שם על ששה חרשים השלוחים יוצאין על ניסן מפני הפסח ועל אב מפני התענית ועל אלול מפני ר״ה ועל תשרי מפני תקנת המועדות ועל כסלו מפני חנוכה ועל אדר מפני פורים וכשבית המקדש קיים יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן אבל בשאר החדשים לא היה להם דבר שהיו צריכים להודיעם לגולה וגם בחדש סיון מפני שבועות לא היו צריכין להודיעם כיון שכבר ידעו יום הפסח הנה חג השבועות ידוע ליום חמשים לעומר ומכל מקום לעולם צריכין לקדש החדשים ע״פ הראיה כל זמן שיש סמוכין משום דמצות עשה היא לקדש הדשים בדרך זו דוקא כדכתיב החודש הזה לכם ראש חדשים ובאה הקבלה שהראה הקב״ה למשה לבנה בחדושה ואמר לו כזה ראה וקדש ומצוה זו נוהגת בין בזמן בית המקדש בין לאחר החרבן כל זמן שיש סמוכין בארץ*) ואף בחדש אייר וסיון צריכין לקדש על פי הראיה ולא מפני חג שבועות שהרי לא תלאו הכתוב בחדש סיון אלא בנו״ן יום לעומר וכיון שידעו זמן הדש ניסן ממילא

*) ובס׳ זהר הרקיע מבעל התשב״ץ אות נ״ד וז״ל והיום שאין לנו מומחין וסמוכין עד משה רבינו ע״ה אנו סומכין על חשבון העיבור בין בקידוש החדש בין בעיבור השנה על ר׳ הלל בנו של ר׳ יהודה נשיאה בנו של ר״ג בנו של ר״י הנשיא הוא רבינו הקדוש והיה בימי אביי ורבא ולפי שראה שנתבטלה הסמיכה ומפני בטול הסמיכה היו מתבטלין המועדות כמו שנתבטלו דיני קנסות ע״כ תקן לנו זה החשבון שאנו סומכין עליו בגלות עד שיבא אליהו ז״ל ונחזור לקדושנו על פי הראיה עכ״ל.

הנה חג השבועות כבר קבוע זמנו רק שמקדשין אותם
לקיים מצות עשה וקודם חורבן מחללין את השבת כדי
להעיד בו מפני קרבן ראש חדש ולאחר חרבן אין מחללין,
ובס׳ הברית פ׳ י״ד בשם שערי השמים כתב כשבטלה
הסמיכה בסוף חכמי הגמרא עמדו זקני הדור ההוא וחכמיו
במסורת שהיה בידם מן הנביאים ומסרו לנו החשבון הזה
לקבוע ראשי החדשים והמועדים.

ה) והלבוש בסי׳ תכ״ז כתב שבזמן הקדמונים שהיו
בקיאין בזאת החכמה לא קדשוהו ולא עשו ר״ח עד שבאו
עדים שראו את הלבנה וגם דווקא בירושלם שהיא באמצע
ישוב העולם וגם הוא מקום הב״ד הקבוע מן התורה והיו
מצווין לקדשה ע״פ הראיה מפני שנאמר החדש הזה לכם
וגומר וארז״ל כזה ראה וקדש, ועתה בעונותינו שנתמעטה
חכמת חכמינו וגלינו מארצנו לא נסמוך עוד על ראיית
עדים אלא על החשבון שהעמיקו בחכמתם וגם אותו
החשבון לא מסרו לנו בדיוק ובעיון דק ומסרו הקב״ה
ביד חכמינו ז״ל לקבוע ר״ח ומועדים לפי חכמתם ורוח
בינתם שכן כתוב בתורה אלה מועדי ה׳ אשר תקראו
אותם וכתיב אתם בלא וי״ו ודרשינן אשר תקראו אתם
כלומר אמר הקב״ה כל מה שתקראו לפי חכמתכם הרני
מסכים על ידיכם, והנה מדברי הלבוש הנ״ל משמע
שהסיבה שבטלו היום קידוש החדש ע״פ הראיה הוא
מטעם שנתבטלה הסמיכה כשמחויב להיות רק ע״פ ב״ד
סמוכים וכן כתב הרמב״ם בס׳ המצות וגם הרשב״א ז״ל
בסוכה דף מ״ג וגם מפני שחכמת הראיה נשתכחה וצריך
לזה חכמה גדולה.

ו) אבל בתשובת רבינו יוסף אבן מינאש סי' קמ"ו כתב וז"ל: שאלה, ולאיזה סיבה בטלה היום עדות החדש וכבר מצאנו במקומות רבים מהמשנה והתלמוד שעדות החדש היתה אחר החורבן מהם היו מה שאמרו משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום ואמרו בתלמוד רב אדא ורב שלמאן תרוויהן מבי כלוחית קאמרי מתקנת ריב"ז ביצה אסורה כו' כל אלו הם ראיות שאחר בית שני היתה ג"כ קבלת עדות החדש לפי שר' יוחנן ב"ז היה בזמן בית שני ומה הוא הדבר שבטלה אחר זה, ואם הסיבה משום דידעינן בקביעא דירהא מאיזה טעם לא נקדש על פי הראיה ואם נאמר שהקדוש ע"פ הראיה הוא נאמר דוקא בפני הבית שהמאמרים הנזכרים שהם מורים על עדות החדש היו בלא קידוש יורנו רבנו. תשובה. ומה שחוייב בזמן הזה שאין מצטרפים לעשות קדוש על הראיה הוא משום דידעינן בקביעא דירחא לא הוצרכו לקדשו בב"ד הגדול שכבר קדשוהו שמים עכ"ל. והנה הרב אבן מינאש דלא חש לחכמים סמוכים הוא מפני שסובר שגם בזה"ז יכולים לעשות ב"ד סמוכים בהסכם חכמי א"י כדעת הרמב"ם ז"ל.

ז) והחינוך במצוה ת"ה כתב וז"ל ומה שאמרו ז"ל שיו"ט של ר"ה שחל בשבת אין תוקעין בו שופר גזירה שמא יטלנו ישראל אחר ויוליכנו ד' אמות ברשות הרבים ויבא לידי איסור סקילה ודבר זה לא גזרו אותו חכמים במקום שיש שם ב"ד שהוא גדול בחכמה ודוקא שתוקעין אותו שם בישיבת הב"ד והרמב"ם ז"ל כתב שצריך להיות הב"ד סמוך בא"י ושיהיה ב"ד מעולה מאותן שיקדשו את

החדש ואני שמעתי שהרב ר׳ יצחק אלפסי ז״ל היה תוקע שופר בישיבתו בשבת עכ״ל, והרב מיגאש היה רבו של הרמב״ם ותלמיד אלפסי ז״ל ומשמע דכלם סברי שגם בזה״ז יכולים לעשות ב״ד סמוכים ובזמן האלפסי היו הב״ד סמוכים מדהיה תוקע שופר בישיבתו בשבת ומפורש כתב הרי״ף במס׳ סנהדרין פ״ק שיש לנו כח להסמיך בזה״ז, ומה שכתב הר״י מיגאש משום דידעינן בקביעא דירחא לא הוצרכו לקדשו בב״ד הגדול שכבר קדשוהו שמים, לא זכיתי להבין דבריו כי כשנאמר שמפני שידעינן עתה בקביעא דירחא לא נצרך לקדשו משום שכבר קדשוהו שמים, א״כ הלא גם בימי קדם כשקדשו ע״פ הראיה היו בקיאים בקביעא דירחא ולא אמרו שכבר קדשוהו שמים. והנה הרמב״ם ז״ל בסה״מ כתב דכמו שבטלו הקרבנות עתה בהעדר בהמ״ק כן בטלה מצות ראיה מטעם העדר רבנים סמוכים, הנה לדעתו שנוכל לעשות סמוכים בכל זמן, או עכ״פ לכשיבא משיח הנה תשוב בוודאי מצות ראיה למקומה כאשר יעשה הוא סמוכים בלי כל ספק, אבל לדעת הר״י מיגאש שהטעם הוא משום דידעינן בקדי״ר א״כ נפלה מצות ראיה בבירא ולא תשוב עוד לעולם.

ח) והנה מה שכתב הלבוש מה שבטל עתה קידוש החדש על פי הראיה הוא מטעם מפני שאין בקיאים עתה בחכמת הראיה כמקדם, הנה זאת לא נמצא בש״ס ומדרשים, וגם לא מצינו בשום מצוה מתרי״ג מצות שתבטל היום מטעם חסרון ידיעה ומה נגרעה מצוה זו משארי מצות כשגם הם צריכים חכמה יתירה כמו מצות שהיטה ותפילין וסוכה וכדומה שבתורה לא נכתבה רק ברמיזה ובמעט

מלים וכמעט בתיבה אחת והלכות מרובות כוללות בה ובכל זאת אנו מקיימין כל מצוה ומצוה כתיקונה וכפי קבלת רבותינו ז״ל וכן אנו יכולין לקיים גם מצוה זו כפי שלמדו חכמינו ז״ל והלא בספרתם שמוה לרבבות, ומה נאמנו דברי החכם שאמר הלא טוב עללות התלמוד מבציר הפילוסופיא והכמת היונית, שכל מצוה ומצוה מתרי״ג מצות יש בה חכמה גדולה בכלל ובפרט לכל יודעי חן וגם ע״פ דרך הפשט ואיך אנו יכולין לבטל מצות קידוש החדש ע״פ הראיה שהיא מצוה מדאורייתא מטעם דלא בקיאין בהכמת הראיה, וגם מצוה זו לא בשמים היא ולבני אדם נתנה ולא למלאכי השרת.

ט) והתוי״ט בר״ה פ״ב מ״ז כתב וז״ל א״כ נמצא שע״פ החשבון היו סומכין ומה היו צריכין לעדים לא קשיא דכתיב החדש הזה לכם ובאה הקבלה שהראה לו הקב״ה דמות הלבנה וא״ל כזה ראה וקדש ונמצא שהיו צריכין לשניהם שעל כל פנים יהיו עדי ראייה ושהחשבון יסכים עמהם ועוד בה שלישיה שצריך שיאמרו מקודש ע״כ, שאין אנו סומכין אלא על שניהם כאחד הראייה והחשבון כדין העדות דכתיב ע״פ שנים עדים עד שיעידו שניהם כאחד לפיכך כשידעו בחשבון שהוא נראה ולא באו עדים להעיד שראוהו אין קובעין אותו אבל אם ידעו בחשבון שאינו נראה ובאו עדים והעידו שנראה אפשר שיהיו עדי שקר לפיכך אין סומכין על דבריהם ואפשר שלא יהיו עדי שקר אלא שנזדמנה להם דמות לבנה מן העבים וגם לא נסמוך על דבריהם ועכ״פ א״א בלא שניהם כאחד ובסילוק אחד מהם תסתלק הקביעה. והנה גם בזמן

שהיו מקדשין ע״פ הראיה היו בקיאין בחשבוננו המסור לנו עתה בידינו, וא״כ לדעת הר״י מיגאש שעתה כשבקיאין בקדי״ר אין אנו צריכין לקדש ע״פ עדות החדש מטעם שכבר קדשוהו שמים כנ״ל בסי׳ ו׳, הנה כבר כתבתי שלא זכיתי להבין דבריו הקדושים כדכתבתי באות ז׳, ומבקש אני מאת הקוראים אולי ימצאו פשר דבר הסתום הזה וכאשר יגלו אזני הנה תארנה עיני בזה והיה זה כל תנהומותי ובפרט הנני מחלה את פני החכם הגדול . . . שליט״א כאשר רבה חכמת אלקים בקרבו ויורע להלוך נגד חכמי הדור בכמו אלה שיעיר נא אזני לשמוע כלמודים ואדע כי הפליא חסדו עמדי בזה.

י) והגאון רבינו סעדיה ז״ל כתב והובא בספר העבור לרבינו אברהם בר חייא הנשיא ובספר יסוד עולם פרק ו׳ מרבינו יצחק הישראלי תלמיד הרא״ש ז״ל כי מעולם ואפילו כשהיה בהמ״ק קיים וכן משחרב ואילך לא קידשו ב״ד ראשי חדשים ולא קבעו המועדים לישראל ע״פ ראית הלבנה החדשה ולא סמכו עליה כלל בשום זמן מהזמנים שעברו אלא לעולם משנתנה תורה וגם כל ימי בית ראשון ושני וזמן הגליות לא היו קובעים ראשי חדשים והמועדים אלא ע״פ חשבון המתוקן הזה המסור בידינו מקדמונינו ז״ל כל זה היה קבוע מהר סיני ונמסר בקבלה איש מפי איש ממרע״ה שנמסרו לו בע״פ מפי הגבורה וכמו שנמסר לו שם שיעור הסוכה והלכותיה כשנאמר לו בסכות תשבו וכן גם פרשיות של תפילין והלכותיה כשנאמר לו והיה לאות על ידכה וככה כשנאמר לו החדש הזה לכם נמסר לו מדות זמן החדש כ״ט י״ב

תשצ״ג חלקים ועיבור השנים וכל הלכות העיבור. כללא דמילתא שלפי סברת הגאון הוא נמסר למרע״ה בע״פ וכן דעת רבינו חננאל הובא ברבינו בחיי פ׳ בא והבחיי מסכים לדבריו ועי׳ בעקידה פ׳ בא, גם דעת הרמב״ם שהחשבון הוא הלמ״מ, והרמב״ן בס׳ המצות כתב דהוא מיסוד הנשיא רבי הלל אבל כלם סוברים שעיקר מצות קידוש החדש הוא לקדש ע״פ הראיה, לבד רס״ג ור״ח, ובתשובת הרשב״א כ״י כלל סי׳ י״ח כתב דהחשבון הוא הלמ״מ כדברי הרמב״ם, ואפילו בזמן הראיה היו מדקדקים שיהא מכוון לחשבון ועי׳ מ״ש מהר״ם ן׳ אדרת הובא במ״ה בהי׳ קידוש החדש ועי׳ בתשב״ץ ח״א סי׳ ק״ד. והרשב״א בתשובה כ״י הנזכר סיים וז״ל וקבלה בידינו שהסדר הזה תקנו הלל בן בנו של רבינו הקדוש אבל לא ידעתי שום מקור לדבר הזה עכ״ל. וכן החינוך סדר בא כתב כדעת הרמב״ן, והר״ן בהלכות פרק השולח גבי פרוזבול ובחידושי סנהדרין ד׳ י״א והרשב״ץ בתשובה ח״א סי׳ קל״ה וסי׳ קל״ו כלם כתבו כהרמב״ן דהחשבון הזה תקנו הלל, והר״ן כתב שהוא קבלה מפי הגאונים, ובפסיקתא זוטרתא פ׳ בא כתב שהחשבון שאנו מחשבין היום הוא מסור לנו מאדם ועד נח ונח מסרו לשם ושם ליעקב אבינו ויעקב אבינו לקהת וקהת לעמרם ועד היום הזה הוא מסור לחכמי ישראל לקדש בו חדשים. והנה אדם הראשון קדש החדש בתחלת שעה ט׳ מעת שנוצר כדמצינו בתוס׳ ר״ה ח׳ ע״א בד״ה לתקופות כר״א וז״ל שם וה״ה כל שאר המצות אפילו לקדש החדש ומסתמא קדשה באותה שעה עכ״ל וכן בפרקי דר״א הגדול נמצא מפורש

שקידשה אז באותה שעה ובסדר הדורות ויוחסין נמצא ג"כ מזה, ולפי הנראה משמע ע"פ דעת הפסיקתא והפרקי דר"א שהחשבון שאנו מחשבין היום הוא מסור לנו מאדם הראשון עד קהת וקהת לעמרם שהיה במצרים, א"כ בודאי היה חשבון זה אצל העברים קודם מ"ת, ולא כן דעת אברבנאל בפרשת בא אלא שישראל במצרים היו נוהגים בחדשי המצריים או חדשי כשדיים שהיו אז עם אברהם באור כשדים כמו שכתבתי באות א', ומהפסיקתא הנ"ל בטה היו ישראל נוהגים במצרים כהחשבון המקובל בידם מאדם כחשבונינו, ולא כמנין השנה והחדשים כמו הכשדיים או המצריים.

יא) והנה לדעת הגאון ר"ם ז"ל לא היו ב"ד בזמן הראשון נזקקים לראיה רק כדי לגלות הדבר ולהראות איך הוא ואשר כל הענין מהראיה מעיד על אמיתת החשבון הנכון המתוקן הזה המסור בידינו מהם ואמר כי בני דורו ובית דינו של אנטיגנוס איש סוכו התקינו ראית הלבנה בחידושה בר"ח כדי לבטל דברי צדוק ובייתוס שהיו טוענין בהם על החכמים במדת זמן החודש וכן כתב הבחיי פ' בא בשם ר"ח. וכל הלכות שנאמרו בחז"ל בענין זה לא נאמרו אלא ע"פ גוזמא כדי לפלפל את התלמידים עד שידעו איך היה לו הדין להיותנו נוהגים בהם אלו היו נמצאות יע"ש בספר העיבור לר' אברהם בר הייא הנשיא ובספר יסוד עולם, ולדעתו היו חוששין לימי אד"ו בראש השנה ולימי בד"ו בפסח ועל יוה"כ שלא יחול בימי אג"ו או בימי בדה"ז ולא שכל אחד מימי השבוע יהיה אז כשר לקביעת בו המועדים אבל הרב ר' יצחק

בר' ברוך ז"ל בטל כל טענות הגאון וגם היס"ע דחה דבריו יע"ש.

יב) ובעל המאור בר"ה כתב שהחשבון מסור בידינו מימי הילל שהנהיג ע"פ החשבון וע"פ הראיה מרוחק הגלות שלא היו העדים מצויין ללכת להעיד לפני ב"ד ולא השלוחים לצאת לכל המקומות להודיע יום קדוש ב"ד מפני שבוש דרכים אבל בדורות הראשונים שהיו מקדשין ע"פ הראיה לא היינו נוהגים לזהר בסוד הזה שאנו נוהגים בו עתה אלא שיסמכו עליו בשעת הרחק כמו שמנהגנו עתה לסמוך עליו ונ"מ לאכחושי סהדי כי מחשבון המולד אתה יכול לדעת שעה הראיה ולכך נקרא סוד שהיה להם כדבר מוצנע לעת הצורך ולשעת הדחק*) וכל חכם ומבין בחשבון יכול הוא להוציא חשבון זה מחשבון זה. ועי' בביאור המפרש לקה"ח להרמב"ם שכתב ולכן הוא בצינעה שלא ידקדקו בה המכשפים לעשות דבר רע בכשפיהם בעת התקופה. וענין כשפים אם הוא משום סכנה עי' בש"ע סי' ג' ובסי' שי"ב וצ"ע. והפסיקתא הנ"ל כתב שבזמן שהיו ישראל שרויין על אדמתם היו מקדשין את החדש ע"פ ראיית העדים וכשגלו ואין לנו ב"ד קבוע לחקור ולדרוש וכדי שלא ישראל עושין ב' ימים טובים בשינוי זה מזה האב היום והבן מחר ואחיו

*) ועיין בס' העבור לר' אברהם בר חייא הנשיא צד 94 וז"ל וראיתי בספר אחד מספרי הקדמונים שאומר שאלתי רבותי מפני מה אמרו תקופת ר' אדא בצנעה ואמרו לי מפני שכל מה שיהיה בעולם מרעב ושובע ומות וחיים תלוי במולד ובתקופה וחששו חכמים שמא יעמוד אדם שאינו הגון ויחריב את העולם ואני נוטה בכל לבי אל הדבר הזה ויודע שהוא דבר ברור ע"כ. וכ"כ הראב"ע בס' העבור.

למחרתו עמדו ישראל על תקנת סוד העיבור שהיו מחשבין מאדם עד היום וגם בזמן שמקדשין ע"פ הראיה אם היה זמן מעונן ולא נראית הלבנה גם לעשרה ימים מקדשין ע"פ החשבון ולכך נאמרו שתי פעמים בהפסוק, לכם, לכם, לכם לראייה לקדש ואם לא, לכם סוד העיבור. והיוצא לנו מדברי כלם שהחשבון היה רק לעת הצורך והדחק אבל עיקר המצוה הוא הראיה חוץ מרעת ר"ם ור"ח.

יג) והנה לדעת ר"ם ור"ה שמצות קדוש החדש הוא ע"פ חשבון א"כ גם היום אנו מקיימין המצוה כתיקונה ואף שאין מצוה זו אלא בסמוכין לפי שבא בפירוש החדש הזה לכם גדולים וסמוכין כמותכם כי למשה ואהרן נאמר ועוד דרשו הדבר מדסמך לו דברו אל כל עדת ב"י כלומר שיהא להם לאותן שיקדשו החדש רשות מכל ישראל כלומר חכמים גדולים שבישראל כגון ב"ד הגדול אבל בלא סמוכים אין רשות לשום אדם שבישראל לקבוע חדשים ולעבר שנים א"כ היאך אנו עושין היום שאין לנו חכמים סמוכים ע"ז כתב החינוך שכך קבלנו מר' הלל הנשיא בנו של ר' יהודה הנשיא שהיה גדול בדורו ונסמך בארץ והוא החכם שתיקן לנו חשבון העיבור והוא קידש חדשים ועיבר שנים העתידים לבא עד שיבא אליהו ועל זה אנו סומכים היום. ואע"פ שאין מקדשין מועדות ור"ח אלא במועדם שאני הכא דהוי שעת הדחק ועי' ברשב"א סוכה ד' מ"ג ועוד אני עתיד לכתוב מזה בס"ד. ולדעת ר"ם ור"ח שהחשבון הוא הלמ"מ וזה עיקר המצוה א"כ קשה היאך אנו עושין היום שאין לנו חכמים סמוכים ואין אנו יכולין לתרץ שאנו סומכים על משה ואהרן שמשה ואהרן לא

תיקנו לנו חשבון העיבור אלא שהיא הלכה מפי הקב"ה כשארי מצות התורה א"כ היום שאין לנו סמוכין היאך אנו מחשבין הרשים, אבל לדעת הסוברים שהחשבון הוא מתיקון ר' הלל שפיר י"ל שעליו אנו סומכים. גם לדעת הרמב"ם וסיעתו שסוברים בזה שהחשבון הלמ"מ נראה לי לומר לפי שסברי שעיקר המצוה הוא לקדש ע"פ הראיה והחשבון הוא רק לעת הדחק. ואפשר שהחשבון אין צריך סמוכים אבל לדעת ר"ס ור"ח קשה לי שכשהחשבון הוא עיקר המצוה א"כ גם היום שאין לנו סמוכים היאך מחשבין בחשבון זה.

יד) ונראה לי לומר לדעת ר"ס ור"ח דסברי שגם היום אנו יכולין לסמוך רבנים בידיעת כל חכמי א"י וכדעת הרמב"ם בה' סנהדרין פ"ד הי"א, ובפירוש המשניות במס' סנהדרין פ"א וכמו שהוכחתי באות ח' שגם בזמן הרי"ף היו רבנים סמוכים, וא"כ אפשר לומר שסוברים ע"פ אמת שלהחשבון צריך רבנים סמוכים לפי שעיקר המצוה הוא החשבון וא"כ לפי זה אם אנו נחזיק דעת ר"ס ור"ח הרי אין אנו מקימים המצוה כתיקונה בהעדר רבנים סמוכים ולפ"ז הנה היום צריך לחפש ולדרוש אחר רבנים סמוכים וצריך להשתדל ולעשות רבנים סמוכים כפי הסמיכות הידועה מדעת הרמב"ם בהסכם כל חכמי א"י. ולא ידעתי איך היתה הסמיכה בזמן הרי"ף וכדומה. ויותר נראה לי לומר שגם לדעת ר"ס ור"ח שסוברים שעיקר המצוה הוא החשבון הזה מה שמקובל לנו ממשה מסיני, גם לדעתם שאח"ז תיקן לנו ר' הלל הנשיא א"כ לפי זה שפיר י"ל שגם לדעת ר"ס ור"ח אנו סומכים על ר' הלל שהוא תיקן לנו

החשבון הזה המסור בידינו ממשה רבינו, עד זמן שיבא אליהו ועל זה אנו סומכים היום, וקידש את החדשים בפעם אחד, אע״פ שאין מקדשין אלא במועדם משום דהוא עת הדחק.

טו) והנה דעת רובי הראשונים היא, משנתנה תורה וכל זמן בית הא׳ והב׳ וגם איזה זמן אחרי החורבן היו קובעים ע״פ הראיה ולא היו אז חוששין לימי אד״ו בר״ה ולימי בד״ו בפסח וכמו דמשמע מכל הני המשניות בתלמוד שאמרו חל יהכ״פ להיות בערב שבת שעיר יוהכ״פ נאכל למוצאי שבת והבבליים אוכלין אותן חי וכו׳ וא״כ לא תעקר מצוה מהמצות האמורות בתורה כמו דחשש ר״ם. והא״ע פ׳ אמור כתב וז״ל ומה שאמר הגאון כי על חשבון העיבור היו נסמכים איננו אמת כי במשנה גם בתלמוד ישנם ראיות שהיה פסח בבד״ו גם שני מעשיות שם עכ״ל ועי׳ בס׳ יס״ע הטענות בין ר״ס ובין הרב ר׳ יצחק ב״ר ברוך. ומה שאמרו ר״ס ור״ח כי בני דורו של אנטיגנוס התקינו ראיית הלבנה בחידושה בר״ח כדי לבטל דברי צדוק ובייתוס, לא יתכן, כי איך יעלה על הדעת כי על אופן כזה יתקינו רז״ל שיחללו ישראל את השבת לצאת לעדות החודש אלא שהאמת בזה הוא, שמדין תורה הוא לקדש את החודש ע״פ הראיה.

טז) והנה מצינו ראיות מש״ס ומדרשים שהמצוה הוא לקדש ע״פ הראיה, במנחות דף כ״ט ע״א החדש הזה כזה ראה וקדש ובר״ה י״א ע״ב על שני חדשים מחללין את השבת מטעם שמצוה לקדש ע״פ הראיה, ובירושלמי סנהדרין פ׳ סורר ומורה ה״ב א״ר יוחנן לווין בריבית להבורת

מצוה ולקידוש החדש, פירש לסעודת קידוש החדש, ובא״ר בה׳ ר״ח כתב בשם כל בו שהיו עושים סעודה לעדי הלבנה בזמן שהיה בהמ״ק קיים כשהיו מקדשים ע״פ הראיה, והא דכתב בזמן שהיה בהמ״ק קיים לא דק לפי שקידוש החודש ע״פ הראיה אין תלוי כלל לזמן המקדש כדכתבתי באות ד׳ יע״ש, ובירושלמי פסחים פ״ק ר׳ ירמיה בעי בתי כנסיות ובתי מדרשות מהו שיהיו צריכין בדיקה מה צריכין ליה שכן מכניסים שם בעבריות ובראשי הדשים, פירש לקידוש חדשים ולעבר שנים ושם בפרק סורר ר׳ יוחנן הוה עייל לבי כנישתא בצפרא ומלקט פירורין ואכיל להן ואמר יהא חלקי עם מאן דמקדש ריש ירחא הכא*). ובמד״ר פ׳ בראשית פ״ו אמרו לא נבראה הלבנה אלא לקדש ראשי חדשים, ובילקוט שמעוני פ׳ בא כתב וז״ל ר׳ חייא בשם ר׳ יוחנן נתעטף הקב״ה בטלית מצוייצת והעמיד למשה מכאן ולאהרן מכאן וקרא למיכאל ולגבריאל ועשה אותם כשלוחי החדש וא״ל כיצד ראיתם את הלבנה לפני החמה או לאחר החמה לצפונה או לדרומה כמה היה נוטה וכמה היה רחב א״ל כסדר הזה יהו בני מקדשין את החדש למטה ע״י זקן וע״י עדים וע״י טלית מצוייצת ע״כ. מכל אלו משמע ברור שהמצוה הוא לקדש ע״פ הראיה וכן דעת הקליר ביוצר לפרשת החדש.

יז) ומה שאנו מברכין ר״ח בבהכ״נ מי שעשה נסים לאבותינו כו׳ ר״ח פלוני ביום פלוני אין זה קידוש אלא

---

*) ונראה לי לפי מה דכתב התשב״ץ בסימן תכ״ב מן רבינו שמשון בר צדוק ז״ל בהגהות שם שאין קרוי סעודת מצוה כי אם בעבור החדש או בעבור השנה שאין בה שום שמחה כלל אבל

הכרזה בעלמא שתקנו רבותינו להכריז בצבור בלשון ברכה שידעו מתי יהא ר"ח ויזהרו בכל הלכות החודש כן כתב בס' יראים ובס' האור זרוע הלכות ר"ח*) ואין הפירוש שאנו מקדשין אותו לר"ח אבל סומכין אנו על דעת הלל הנשיא שהיה סמוך בא"י ואשר קידש לכל השנים כלם עד שיבא גואל הצדק מטעם הגלות אשר עיניו ראו וכן

בחופה ובברית מילה ששם שמחה עליהם אסור לאבל לאכול יע"ש לכן מלקט הפירורין ואכיל שזה עיקר סעודת מצוה ולכך חביבה הי' עליו.

*) ועי' מג"א הר"ח שכתב שכשמברכין החדש צריך מעומד דומיא דקידוש החדש היה מעומד. וקשה לי הא לא מצינו שקידוש החדש היה מעומד, רק במצות ספירת העומר ועוד לדעת היראים אינו זה דוגמת קידוש החדש. ונראה לי ראיה להמ"א לפי מה דאיתא בילקוט שמעוני פ' בא כמ"ש באות ט"ז והעמיד למשה מכאן ולאהרן מכאן וא"ל כסדר הזה וכו' א"כ משמע דקידוש החדש המצוה להיות מעומד. ואגב אעיר מה שכתב המ"א בה' חו"מ שאסור לכתוב ולחשב חשבונות של תקופות העיבור. וקשה לי הא חידושי תורה מותר משום שהוא דבר האבוד וחשבון תקופות היא מ"ע מתרי"ג מצות א"כ אמאי לא? וי"ל שחשבון תקופות לא שייך שהוא דבר האבוד שהוא חשבון ידוע. ולא דמי לחידושי תורה. ובס' שבולי הלקט טעם כשמברכין את החדש אומרים מי שעשה נסים וכו' חברים כל ישראל ונאמר אמן מה שייכות החברים כל ישראל לברכת החדש אלא משום דהא דמברכין את החדש שאנו עושין זכר למקדש שהיו מקדשין החדש בב"ד שבירושלם על פי הראיה ומשום שבשבת אסיפת כל העם בבהכ"נ מודיעין אותם שבשבוע הזה חל ראש חדש ואי"ה כשנהיה נגאלים ונחזור לירושלם ויהיו כל ישראל חברים אזי יהיו מקדשין ג"כ ע"פ הראיה וזאת תהיה דוקא כשיהיו כל ישראל חברים ביחד ולא כן בזמן בית שני שהרבה מהם היו בבבל והיו מחשבין על פי חשבון הקביעות ועוד מודיעין אותם שהגאולה א"א שתהי' אלא בזמן שיהיו כל ישראל לאגודה אחת כמו חברים כי לא חרב בית שני אלא מפני שנאת חנם ע"כ.

עיבר לכל השנים כלם על פי הסדר אשר סדר בגללינו אמנם בזמן המקדש קדשו הסנהדרין החדש בירושלם ולכן גם עתה זכר למקדש מחשבינן החשבון לפי דעת הלל הנשיא וכפי שהוא בירושלם אבל ח״ו לא יעלה על דעתינו לעבר שנים או לקדש חדשים בח״ל וכן פירש הרמב״ם בפ״א ה״ה מהלכות קדה״ח וז״ל אין מחשבין וקובעין חדשים ומעברים שנים אלא בא״י שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה׳ מירושלם אם לא שהניח בא״י כמותו וכו׳ ואם עבר וקבע ועיבר לא עשה כלום עכ״ל.

יח) ובירושלמי סנהדרין פ״ה ה״ג וז״ל א״ר יסא כגון אנא דמן יומוי לא צלית מוספא מן דלא ידע אימת ירחא ע״כ. מכאן סמך גדול על מה שכותבין שנכון לידע המולד ער״ח וכן כתב שם בגליון הירושלמי בהגהות ריש״נ*), ובשלטי הגבורים על הרב אלפסי בריש פ״ק דר״ה אשר מביא לשון ריא״ז וז״ל וכן כל החרשים כולן אין קובעין ר״ה למנות ממנו ימי החדש קודם הידוש הלבנה וכך אנו נוהגין בזמן הזה שנאמר ההרש הזה לכם ראש הרשים מלמד שהראה הקב״ה למשה הלבנה בהדושה ואמר לו כזה ראה וקדש וע״כ נקרא חדש ע״פ הדוש הלבנה עכ״ל ואפשר שמזה הטעם נמי צריך לידע המולד מפני שאין

*) בפרקי דרבי אליעזר פ׳ נ״א והובא בסדרי טהרות מהגאון החסיד ר׳ גרשון ענאך ז״ל דף ע״ב וז״ל וכן בראשי חדשים היו ישראל עומדים שם ורואים את הדלתות נפתחים מאליהם ויודעים שבאותה שעה נולדה הלבנה ומקדשין את החדש ואח״כ העליונים שסימן ראש מולד הלבנה לבנ״י ע״כ. א״כ ע״כ מוכח מכאן שלא היו מקדשין את החדש עד שידעו זמן המולד א״כ גם אנו עושין כן וזה ראיה גמורה לדעתי.

רשאין לקבוע החדש רק אחר חרושה של לבנה, ולדעת ר״ס ור״ח דסברי שעיקר המצוה הוא לקדש ע״פ החשבון לא יקשה עליהם הדרש שדרשו החדש הזה כזה ראה וקדש, שנוכל לפרש שצריך לקדש לאחר הרושה והיינו כזה ראה וראוי אז לקדש. ועוד שעל קידוש הלבנה נאמרו כזה ראה וקדש, ולפי הנ״ל בסי׳ י״ז ניחא לי קצת מה שתמה בס׳ בנין שלמה מהגאון ר׳ שלמה הכהן נ״י מווילנא שכשמברכין את החדש היה ראוי לנו לומר ראש החדש הראשון הוא חודש ניסן יהיה ביום פלוני ופלוני דהא אנו עושין זה דוגמת קידוש החדש ולדעת הרמב״ן בפ׳ בא מצוה מה״ת לספור כל החדשים אחר ניסן שהוא זכר ליציאת מצרים וכן דעת העיקרים מאמר ג׳ פט״ז וכן האברבנאל שכלם הסכימו לדעת הרמב״ן, ולדעת הגאון רש״ה הנ״ל הוא עיקר המצוה בקידוש החודש יע״ש אבל לפי דברי הא״ז והיראים הנ״ל שאין זה קידוש רק הכרזא בעלמא ניחא מה שאין אנו מזכירין את החדש הראשון כמ״ש בתורה כ״א בשמותם הידועים לנו עתה מכל עם ועם, והוא עוד לאות שוה שאנו מברכין ר״ח פלוני שאין פירושו שאנו מקדשין אותו לר״ח ח״ו ולכך אין אנו מזכירין כמ״ש בתורה אלא בשמותם הידועים לנו.

יט) והנה מצינו בתורה שלש מצות שצריכים ראייה היינו קידוש החדש מצות ראיה ברגל וגם ראיית ציצית ע״פ דעת הסמ״ק שמ״ע היא להסתכל בציצית ולקיים מצות ראייה כמ״ש וראיתם אותו ובכל הני הנה ראינו שהנשים פטורות מהם. ויפה אמר בזה בעל תורת יוסף פ׳ בא דלכך אין הנשים מברכין על חידוש הלבנה אע״ג דמברכין

גם על מ״ע שהז״ג כמו סוכה ולולב לפי שבראיה היא פטורה בכ״מ משום דמצות קידוש הלבנה הוא דומה לקבלת פני השכינה וכמו הראיה שברגל שהיא קבלת פני השכינה ממש ופטורה מראיה משום דכתיב יראה כל זכורך ה״נ פטורה מראיה הזאת שהיא ג״כ בכלל קבלת השכינה בקידוש הלבנה. אבל מ״מ צ״ע דהא גם כל הני הנה אם רצתה לקיימם הרשות בידה כמו בכל מ״ע שהז״ג א״כ שוב צריך להבין מדוע לא יברכו הנשים גם על קידוש הלבנה כמו בסוכה ולולב, ועי׳ מ״א בה׳ ר״ה ועי׳ בשו״ת ה״ס סי׳ ק״ב א״ח שרפואה היא לחולי בקבלת פני הלבנה דהוה בקבלת פני השכינה ועי׳ רמב״ן ר״פ וירא וז״ל שהיה לו לאברהם במראה השכינה רפוי למהלת המילה כי כן ראויה להיות כדכתיב באור פני מלך חיים עכ״ל. וא״כ לפי זה מדוע לא יברכו הנשים ברכת הלבנה, הכי הני נשי לא בעי רפואה? ובסדורי תפלות ישראל כתוב אצל ברכת הלבנה בשם הקרמונים בזה הלשון מי שקידש את הלבנה הנה מיום שקדשה לא ידאג עוד שימות באותו חודש מאותו יום ואילך, ובס׳ הברית כתב כי יש השמטה שתי תיבות וצריך להיות לא ידאג שימות באותו חודש בידי אדם מאותו יום ואילך ור״ל שהם לסטים מזויינים או שונאים ואויבים הקמים עליו ורוצים להרגו או אם במלחמה ירד וכדומה כי סגולת מצוה זו היא להגין ולהציל מידי אדם שהוא בעל בחירה אך לא ממיתה טבעית כשיבא יומו והעד הנאמן לדברי אלה הוא הנוסח אשר קבעו הקדמונים בעצמם כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך כך לא יוכלו כל אויבי לנגוע בי לרעה תפול עליהם

אימתה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן ומודעת זאת כי
פסוק זה שקבעו בכאן הוא נאמר על אלופי אדום אילי
מואב וכל יושבי כנען ומובן כי הכוונה הוא על אויב
ואורב אדם לא על מלאך המות כי לא תפול עליו אימה
ופחד במשלחתו ובמלאכותו. והלואי שעל האדם לא תפול
וכבר זכרו חז״ל מעשה ביהודי אחד שניצל מהרוצח שרצה
להרגו ונמלט מידו על ידי שקידש הלבנה ואשר באמת
הפֶלא גדול מהמצוה הזאת שתגין ותציל גם מבעל בחירה
שהוא קשה יותר מלהגין ולהציל משאר סבות רעות ר״ל.
ועכ״פ איך שיהיה יקשה כנ״ל הני נשי האם לא בעי חיי
והצלה? והנה הסומא גם הוא מברך ברכת הלבנה דעיקר
הברכה לא על הראיה היא מדברת רק בהידוש הלבנה
משא״כ בברכת פוקח עורים שסומא אינו מברך הוא משום
דתלוי בפתח עינים, ועי׳ ש״ע סי׳ מ״ו ס״ק י״ג, ובראה דרך
זכוכית ויש עדים בהוץ שרואים את הלבנה ממש הנה
הוא סומך עליהם ומברך, דבר שמואל סי׳ רמ״ב, ובפרק היו
בודקין אמר אביי הלכך צ״ל מעומד הרי דברכת הלבנה
אף דאינה נהנין אי לאו דמקבל פני שכינה לא הוה בעי
מעומד, ובירושלמי כתב דדוקא ברכת הנהנין צ״ל מעומד
ועי׳ ע״ז בב״י סי׳ ח׳ וביראים סי׳ קי״ד*). והנה לפי מאי
דקי״ל בספירת העומר שאין אחד יוצא בספירת חבירו משום
דכתיב וספרתם לכם שיהא כל אחד סופר לעצמו אפשר
דגם בקידוש הלבנה דכתיב בה ובראשי חדשיכם צריך ג״כ
שיהיה כל אחד מברך לעצמו ואין אחר יוכל להוציאו

---

*) ועי׳ בס׳ בווי העמודים מחכם ספרדי והוא פירש על ס׳ יראים,
וע״ש מענין ספירת העומר.

כמו בספירה. והנה עוד נראה לי שאלה אחת בזה שנסתפקתי, דהנה מצינו שלכל מצוה ומצוה יש אב ותולדה ונוכל לומר עפ״ז שגם מצות קידוש לבנה היא תולדה למצות קידוש החדש שהאב הוא קידוש החדש ע״פ הראיה בעדים ובב״ד והתולדה שבו הוא קידוש לבנה שכל ישראל מחוייבים לברך בהידושה ושזאת היא מצוה מדרבנן וכן הוא בכל מצוה ועי׳ ביראים מרבינו אלעזר ממיץ ז״ל שיחשוב לכל מצוה את האב שהוא מדאוריית׳ והתולדה שהיא מדרבנן ולפ״ז הנה צ״ע אמאי לא יחשוב גם היראים קידוש לבנה לתולדה אצל האב שלה במצות ר״ח, ושיצא לנו מזה שכמו שהיא פטורה מהאב דהיינו בקידוש החדש ע״פ הראיה שנשים אינו יכולות להיות ב״ד ועדות כמו כן נמי יהיו פטורות מהתולדה שהיא מצות קידוש לבנה. ועוד נראה לי בזה טעם פשוט מפני שמצינו בב״מ שכל כבודה בת מלך פנימה והמצוה הזאת היא לצאת החוצה ואינה יכולה לקיימה פנימה לכך פטורה ובפרט שהמצוה היא רק בלילה שלא תוכל לצאת מן הבית החוצה, ולפ״ז הנה בבית דרך חלון או דרך זכוכית ויש עדים בחוץ שרואים הלבנה שהיא סומכת עליהם כמ״ש לעיל הנה האשה גם כן מברכת ברכת הלבנה בזה האופן, ועי׳ בספר ישועות יעקב הלכות ר״ח.

ב) והנה גם מנוסח התפלה שתיקנו קודם ברכת ר״ח ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ חברים כל ישראל משמע נמי דהכונה בזה היא מה שאנו מתפללין שיקבץ כ״י בדעה אחת לעשות רבנים סמוכים ולקדש החדש ע״פ הראיה כפי דעת הרמב״ם וסיעתו מפני שאנו יכולין גם היום להסמיך רבנים בא״י בהסכם כל חכמי א״י או ע״י

ביאת המשיח במהרה בימינו, ועי' תוי"ט סנהדרין פ"א ובפירוש המשניות להרמב"ם ותוי"ט מס' מע"ש. כי היום בעה"ר הנה בין להרמב"ם ובין לר"ס ור"ח אין אנו מקיימין המצוה הזאת כתקונה דלהרמב"ם וסיעתו שעיקר המצוה הוא הראיה ולא החשבון א"כ אין אנו מקיימין את המצוה כלל וגם לדעת ר"ס ור"ח שעיקר המצוה הוא החשבון לבד ולדבריהם אנו מקיימין את המצוה כתיקונה בכל זה הנה גם עבירה יש בזה מפני שאנו מחשבין המצוה בלא רבנים סמוכים והחשבון גם הוא מוכרח להיות ע"פ רבנים סמוכים כמו הראיה וא"כ לפי זה הנה לדעת כולם צריך להשתדל היום להסמיך רבנים בא"י בהסכם חכמי א"י ולקדש החדש כתיקונה ע"פ הראיה כדעת כל הפוסקים הראשונים והאחרונים ואפילו לדעת ר"ס ור"ח שאנו מקיימין גם היום כתיקונה מ"מ צריך להסמיך רבנים כדי שלא יהיה מצוה הבאה בעבירה ושע"כ אנו מתפללים גם ע"ז כמו שבארנו.

כא) והנה ר"ח כתב שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הענן מכסה אותם ביום ועמוד האש לילה ולא ראו אז לא השמש ביום ולא הירח בלילה וא"כ יקשה איך היו קובעים אז את ההרשים ע"פ ראיית הלבנה אלא בודאי שעיקר המצוה בכתוב היא רק ע"פ החשבון *). ולדעתי אין ראיה מזה דהא יכולין לשלוח שלוחים מחוץ למחנה לראות הלבנה ולקדש ע"פ הראיה, ועוד דמוכרחים

*) עי' תוי"ט תענית פ"ד מ"ח בשם רש"י ד"ה כחמשה וכו' שמא טעינו בחשבון החדש וכו' כיון שראו שנתמלא הלבנה בט"ו וכו' ידעו שחשבון החדש מכוון יע"ש היטב.

אנו לומר שגם לפי דעתו הנה שעת הדחק שאני דהא גם בזמן הראיה ביום המעונן או שלא באו העדים היו מחשבין ג״כ ע״פ החשבון כמו שאנו עושין היום וגם בזמן הראיה היה חשבון המולד עיקר והשבו את המולד מקודם ואח״כ מצות ראיה וכדברי רז״ל ר״ה כ׳ ע״ב מחשבינן ימי תולדתו למאי נ״מ לאכחושי סהדי ואם אמנם שלא סמכו על החשבון לבד לקבוע החדש על פיו בזמנו עכ״פ הנה נהגו לקבוע גם ביום המעונן וכ״ש אם קרה כן בכמה חדשים רצופים וא״כ אין ראיה שלעולם היה מחשבין ע״פ החשבון דשעת הדחק שאני. והנה כתוב בילקוט ראובני וז״ל שישראל כשהיו במדבר לא היו צריכין לא לאור החמה ביום ולא לאור הלבנה בלילה שנאמר וה׳ הולך לפניהם וכו׳ וע׳ בירושלמי עירובין פ״ה ובמדבר מי היה מכוין להן את הרוחות אמר ר׳ אחא ארון היה מכוין להם את הרוחות. וביבמות דף ע״ב ע״א ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית בחצי הלילה וכו׳ קמ״ל דעת רצון מילתא היא ועי׳ מ״א סי׳ א׳ ס״ק ד׳ ובשמלה חדשה דף ק״ז וכיון שהיו חונין ונוסעין על פי הדבור א״כ גם הקידוש היה יכול להיות על פי הדיבור אע״פ שלא נראית הלבנה אז, וכמו שכתבתי באות ט״ז בשם המדרש שנתעטף הקב״ה בטלית והעמיד למשה ואהרן וכו׳. ויכול להיות שכל ארבעים שנה היו מקדשין החדש והמועדים ע״פ הקב״ה על הדרך הזה ולא היה אז צריך לראית הלבנה כלל.

כב) עוד כתב הר״ח והובא ברבינו בחיי פ׳ בא ראיה מדברי דוד ליהונתן שאמר הנה חדש מחר ואנכי ישוב

אשב עם המלך ומהיכן היה יודע דוד שמחר חדש ואולי לא תראה הלבנה ולא יקבעו מחר חדש לולי שעל פי החשבון היו קובעים. ולדעתי גם מזה אין ראיה לומר שע״פ החשבון היו קובעים ולא ע״פ הראיה דהא אפילו בזמן הראיה לא זזו מהחשבון שהיה להם ע״פ הסוד וכמו שכתבתי באות כ״א שגם אז היה חשבון המולד עיקר וחשבו המולד מקודם ואח״כ קדשו את החדש במצות ראיה וכן כתב השל״ה דף שי״א פ׳ בא וא״כ ידע דוד שמחר חדש לפי החשבון כשהחשבון והראיה מסכימים בשוה לחשבון אחד. ועוד אפשר לומר שדוד ויהונתן עצמם ראו את הלבנה בחידושה והבינו שודאי מחר יקבעו ב״ד החדש. ועי׳ בס׳ נטעי נעמנים בליקוטים מפי׳ ר״י קרא שאמר בזה״ל ויהי ממחרת החדש השני אז אירע להם שעשו שני ימים ר״ח שהעדים לא באו ביום שלשים וקדשוהו ביום שלשים ואחד, ועי׳ בפי׳ הרמב״ם על מס׳ ר״ה דפוס פאריש הוצאת החכם יחיאל בריל, ושני ימים ר״ח הנה גם בזמן הראיה היו עושין וטעם לדבר עי׳ בברכי יוסף סימן תכ״ז בשם רבינו ישעיה הראשון ובספר הישר לר״ת סימן תקל״ח ובס׳ תניא רבתי בה׳ ר״ח ולא משום ספק היו עושין כן שא״כ כל ר״ח נעשה שני ימים *).

---

*) וז״ל ר׳ ישעיה מה ששאלתם למה אנו עושין ר״ח שני ימים דע דלא משום ספק אנו עושין שא״כ כל ר״ח נעשה שני ימים אלא טעם הדבר כך נ״ל כי חדשה של לבנה כ״ט ימים ומחצה ויום שלשים היה ראוי לחלקו חציו לחדש שעבר וחציו לחדש הבא ולא נוכל לחלק היום לחצאין מפני זה תקנו חכמים לעשות החדשים אחד מלא ואחד חסר ואפ״ה הדין היה שביום שלשים נקדש החדש שכיון

כג) והנה כבר כתבתי שבכל מצוה יש אב ותולדה האב הוא עיקר המצוה מה שכתוב בתורה בפירוש והתולדות הם המצות שתקנו הז״ל ויש להם רמז בתורה או ע״פ קבלה מדור דור וגם בקידוש החדש הנה האב הוא המצוה של החדש הזה בעצמה לקדש ע״פ הראיה בכל פרטותיה והתולדה אשר לה הוא קידוש לבנה שתיקנו חז״ל כפי הנוסח אשר ידוע לנו מרבותינו ז״ל ומשמע מגמ׳ סנהדרין שהיו נוהגים לקדש את הלבנה גם בימים אשר היה מקדשין את החדש ע״פ הראיה וכן משמע נמי ממד״ר שמות פ׳ ט״ו הרואה את הלבנה היאך צריך לברך בזמן שהיו ישראל מקדשין את החדש וכו׳ וע״ש היטב. ולא כאשר דמיתי בתחלה שתיקנו לנו חז״ל את קידוש הלבנה לזכר בזמן שפסק קידוש החדש ע״פ הראיה ואביי הוא תיקן לנו מפני שהוא היה האחרון בהזמן שבימיו היו מקדשין עוד ע״פ הראיה ובימיו פסקה הראיה כדכתב הרמב״ם בה׳ קה״ח אלא שקידוש לבנה היה נוהג גם בזמן הראיה והיא תולדה ממצות קידוש החדש ע״פ הראיה והיא מצוה מדרבנן ולדעת ר״ס ור״ה שלעולם לא היו ב״ד

שמקצתו קדש כלו קדש ולמחר בל״א לא נקדש אבל כיון שתקנו חכמים ליתן כל יום ל׳ לחדש שעבר אנו מקדשין יום ל׳ ויום ל״א אנו מקדימין ומקדשין יום ל׳ מפני שהוא זמנו של קידוש שהרי חצי יום הוא ראוי להיות לחדש הבא וצריכין אנו לקדש לחדש הבא והוא זמן הקידוש. ועוד אנו מקדשין למחר להיות מונין ממנו מיום ל״א ושניהם נקראים ר״ח זה לקדוש וזה למנין וכך היו עושים מימות הנביאים כדכתיב ביום החדש השני ואע״פ שהמולד לא יפול ביום ל׳ אחר הקביעות שתקנו לנו ב״ד אנו הולכים ולא אחר המולד, עכ״ד.

נזקקים לראיה אלא ע"פ החשבון אפשר שרעתם שדרשת חז"ל במה שאמרו כזה ראה וקדש הוא קידוש הלבנה ולפי זה הנה לפי דעתם הוי קידוש לבנה מצוה שיש לה רמז גם בתורה.

כד) ועתה הנה נולד לי ספק חדש אם קידוש החדש נוהג בשבת דהיינו אם ב"ד היו מקדשין את החדש ואמרו מקודש בשבת ואע"פ שמצינו בר"ה כ"א ע"ב שאמרו על שני חדשים מחללין את השבת התם איירי בעדים אבל ב"ד עצמם אפשר לומר שלא היו מקדשין את ההדש בשבת לפי שדין ומשפט יש לה ואין דנין בשבת, ולפי זה שפיר ניחא מה שאין אנו נוהגים לקדש את הלבנה ביום השבת לפי שקידוש לבנה הוא תולדה למצות קידוש החדש ע"פ הראיה וכמו שאין ב"ד מקדשין את החדש בשבת כן נמי אין מקדשין את הלבנה בשבת. ומה שאנו מברכין ר"ח ביהכ"נ מי שעשה נסים לאבותינו כו' ר"ח פלוני ביום פלוני כבר כתבתי באות י"ז שאין זה קדוש אלא הכרזא בעלמא שתקנו רבותינו להכריז בצבור בלשון ברכה שידעו מתי יהא ר"ח ויזהרו בכל הלכות החדש. ועוד אפשר שהוא כדי שלא ילך חוץ לתחום אחר הלבנה או משום שמא לא נראה בעיר או בעיר שאין רובה ישראל ורצה לחדש חוץ לעיר, ועוד טעמים רבים.

כה) והנה מצינו שבתחלה בעת שישראל היו שרוין על ארמתם היה ראש החדש נכבד מאד בעיני העם עד ששבתו בו ממלאכתם וכל מעבדם כנראה מדברי הנביאים וגם בזמן הגמרא היה ראש החדש נכבד בעיני העם באכילה ושתיה ומלבושים נאים, ועיין במ"ר אמור פ' ל' מר"ה

נקצצין מזונותיו של אדם חוץ ממה שמוציא בראשי חדשים ועי' במס' ביצה ט"ו. ורואים אנו שעכ"פ הוציאו בר"ח הוצאות רבות ושכן הוא רצון ה' ית' להרבות בו תענוג. ואתקש ר"ח למועדים לשמחה דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם, ומטעם זה אסור להתענות בר"ח כמו בכל שארי המועדים ושבתות אבל עתה בעונותינו אין אנו נוהגים בהם רק ככל ימי החול ורק במה בעניותינו נזכר את החדש בתפלה ובהלל וה' הטוב ישמחנו כימי קדם בהלל ובשמחה. והיום בעונותינו שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות וגם עיקר מצות קידוש החדש נעדרת ממנו שאף לדעת ר"ס ור"ח אין אנו מקיימין את המצוה כתיקונה מפני העדר רבנים סמוכים שכל זמן שאין לנו ב"ד ורבנים סמוכים מא"י הנה לבד שאין אנו מקיימין את המצוה כתיקונה הנה עוד עבירה יש בה משום שאין אנו רשאים לחשוב את החשבון בלי רבנים סמוכים, והא דאנו סומכין על תיקון ר' הילל הנשיא זה הוא מפני הדחק שעל פי הדין צריך לקדש את החדשים בזמנו ובמועדו דהיינו בכל חדש וחדש כדכתב הרשב"א בסוכה דף מ"ו. ולדעתי אפשר לומר שגם להרמב"ם שסובר שמצוה לקדש ע"פ הראיה ועיקר מצוה היא הראיה והחשבון אשר אנו מחשבין הוא הלמ"מ וגם בזמן הראיה פעמים היו מחשבין החשבון הזה מ"מ החשבון הוא כלל המצוה של החדש הזה והחשבון לא מתולדות המצוה הוא אלא מאבות המצוה. והרמב"ם בקה"ח פ"ה ה"ב כתב וז"ל ודבר זה הוא הלמ"מ שבזמן שיש סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין ע"פ חשבון הזה שאנו מחשבין בו היום

עכ״ל א״כ גם להרמב״ם אסור לנו להשוב היום בחשבון
אשר הוא מקובל ממשה רבינו ומשה קבל מסיני בלי
רבנים סמוכים. ואף שהרמב״ם בה׳ קה״ח פ״ה הי״ג נזהר
והרגיש בזה שכתב וז״ל זה שאנו מחשבין בזה״ז כל או״א
בעירו ואומרין שר״ח יום פלוני ויו״ט ביום פלוני לא
בהשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין שאין
מעברין שנים וקובעין הדשים בח״ל ואין אנו סומכין אלא
על השבון בני א״י וקביעתם וזה שאנו מחשבין לגלות
הדבר בלבד היא כיון שאנו יודעין שעל חשבון זה הן
סומכין אנו מחשבין לידע יום שקבעו בו בני א״י איזה
יום הוא וקביעת בני א״י אותו הוא שיהיה ר״ה או יו״ט
לא מפני השבון שאנו מחשבין עכ״ל ואנכי אשמע ולא
אבין דהא גם בא״י צריך רבנים סמוכים לחשוב את
ההשבון ואיך יהשבו גם בני א״י היום בלי רבנים סמוכים
ובני חו״ל איך יוכלו לסמוך על בני א״י בשלמא לדעת
הרמב״ן וסיעתו דסברי שהחשבון הוא תיקון מרי הלל
שפיר שעל רבי הלל אנו סומכין שהוא תיקן לנו השבון
טהור ותמידי עד היום ועליו אנו סומכין מפני שהוא היה
סמוך מרבו ורבו מרבו עד משה רבינו ואין אנו הוששין
מה שהסמיכה בטלה היום ורשאי לנו לחשוב כאו״א גם
בח״ל בלי רבנים סמוכים, אבל לדעת הרמב״ם והנמשכים
אחריו שהחשבון הוא הלמ״מ וההשבון הזה הוא כשארי
מצות התורה וכשהתורה אסרה לנו לחשוב בלי רבנים
סמוכים א״כ איך אנו מחשבין היום גם בח״ל וגם בא״י
בלי רבנים סמוכים ואין לומר שסומכין על משה שהוא
היה סמוך שהלא משרע״ה לא תיקן לנו את החשבון

שנהיה ראוים לסמוך עליו כמו דסומכין על הלל אלא שהחשבון הוא הלמ״מ מפי הקב״ה והקב״ה צוה לנו שצריך סמוכים והיום הלא נתבטלה הסמיכה. ונראה לי שאפשר לומר שגם לזה חשש הרמב״ם ולהכי פסק וחידש מדעתו שיכולין אנו היום לעשות רבנים סמוכים בהסכם כל חכמי א״י וכיון לזה החשש כדי לצאת מידי ספק איסור לחשוב חשבון החדשים בלי רבנים סמוכים. ואפשר לומר שגם הרמב״ם סבר שהחשבון שהוא הלמ״מ תיקן לנו ר׳ הלל הנשיא חשבון תמידי עד היום ועליו אנו סומכין אבל לא משמע כן מלשון הרמב״ם. וכבר כתבתי באות י׳ בשם הרשב״א שכתב וז״ל וקבלה בידינו שהסדר הזה תקנו הלל בן בנו של רבינו הקדוש אבל לא ידעתי שום מקור לדבר הזה עכ״ל.

כו) והנה הטעם מה דאין סמיכה בח״ל כתב בזה בעל הת״ח בסנהדרין דף י״ד מפני שהסמיכה צריכה שתהיה מקובלת ממשה רבינו עצמו ויהושע קבלה ממשה עד עת האחרונה ומשה היה מוסמך מהקב״ה והשכינה שרויה עליו ואין השכינה שרויה בח״ל יע״ש ולדעת הרמב״ם בה׳ בית הבחירה פ״ז שגם היום השכינה שרויה בא״י שהשכינה אינה בטילה וגם היום שרויה בה וקדושת א״י גם היום אינה בטילה לפיכך פסק שיכולין אנו גם היום לעשות רבנים סמוכים בא״י בהסכם כל חכמי א״י אבל לא בחו״ל.

כז) והנה אמרו במס׳ ר״ה דף כ״א ע״א דרבא הוה צייס תרי יומי ביוהכ״פ משום ספיקא. והקשה בעל ספר ערוך לנר ע״ז איך אפשר לומר דרבא היה מסופק אימתי הוא יוהכ״פ הרי סימן גדול היה לו לפי מה דאמרינן

במס׳ תענית דף כ״א דאתי ליה שלמא ממתיבתא דרקיע בכל מעלי יומא דכפורא. וכתב לתרץ שאולי מאותה מעשה ואילך שהתענה ב׳ ימים אז ניתן לו שכר זה שלא להצריכו עוד להתענות ב׳ ימים. וקשה לי על תירוץ זה דהא לפי מה דאיתא בירושלמי ערובין פ״ג אין מקבלים שכר אף שאנו שומרים שני ימים טובים אלא על יום אחד וכן כתב המנהיג סוף הלכות ר״ה וכן איתא בירושלמי שבת פ׳ במה מדליקין. ולי נראה לתרץ הדא דלפי פירש״י שם שע״י בת קול אתי ליה שלמא, ואין משגיחין בבת קול בכ״מ כי לא בשמים היא, ובפרט בענין חיוב כרת מש״ה לא סמך רבא עליו. ועוד נראה לי לומר דרבא עצמו לא התענה רק להורות לאחרים שאינם יודעים מתי יחול יהכ״פ ועוד נוכל לומר דגם רבא בעצמו היה מסופק תמיד אולי בשנה הבאה לא יבא לו עוד שלמא ולכן התענה בכל שנה שני ימים. ועוד אפשר לומר לפי מה דאיתא בכתובות דף ס״ג ע״א במעשה דרבא עם בנו שהיה ביניהם מריבה וקטטה ומתוך המריבה שהיה ביניהם לא אכלו סעודת ערב יהכ״פ שהמצוה בהאכילה כמו התענית יע״ש ואולי מן המעשה ההיא ואילך שוב לא היה בא אליו שלמא. ומפי הרב הגאון מוה׳ מלכיאל נ״י אב״ד דק״ק לאמזע שמעתי שמצינו שרבא נזוף היה כדאיתא בחולין דף קל״ג ע״א וע״ש ברש״י וא״כ אפשר לומר שבעת שהיה נזוף לא הוי אתי ליה שלמא*).

כח) והכלל הנה כבר כתבתי שדעת הרמב״ם ואחוזת

---

*) עי׳ בראש הספר במכתב הג׳ ר׳ עזריאל הילדסהיימער שליט״א.

מרעיו היא שעיקר מצות קידוש החדש היא ע״פ הראיה וגם מכל הש״ס מתלמוד בבלי וירושלמי ומדרשים מוכח כדבריו שהמצוה לקדש החדש היא בראיה דוקא ולא כדעת ר״ס ור״ח שהמצוה לקדש חדשים הוא החשבון. והרמב״ם בפי׳ המשניות במס׳ ר״ה פ״ב ופי״א דמנחות כתב וז״ל ואני תמה מאדם מכחיש הראות ואומר כי דת היהודים אינה בנויה על ראיית הלבנה אלא על החשבון בלבד. והשם יתברך אמר החדש הזה לכם ראש חדשים וגו׳ ובאה הקבלה האמיתית שהראה לו הקב״ה למשה דמות לבנה ואמר כזה ראה וקדש כו׳ לא שיסמכו על החשבון בלבד וכו׳ וסוד העיבור שמסר לו הקב״ה למשה בסיני הוא ענין השבון שיודעין בו קצת הראיה באמת וכו׳ עכ״ל. והנה מה שכתב הרמב״ם בקה״ח פ״ה ה״ב וז״ל ודבר זה הלמ״מ שבזמן שיש סנהדרין קובעין ע״פ הראיה ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין ע״פ החשבון הזה שאנו מחשבין בו היום וכו׳ עכ״ל. הנה לא ידעתי באיזה מקום נאמרו הדברים האלו בש״ס וגם שרבר הזה בעצמו הוא פלא גדול בעיני שאיך תֵּאָמר ההלמ״מ על זמן שיבטלו הסנהדרין*) והוה כמו שההלכה נאמרה בשינוי זמן העתיד והיכן מצינו באיזה מצוה ממצות התורה שתשתנה לפי הזמן חלילה ובפרט שתעיד ההלכה על זמן ביטול סנהדרין שלא תבא כ״א כשיחטאו ישראל ובסבת החטא איך תשתנה המצוה לבא

---

*) ועי׳ בספר ת״י פ״א אות ד׳ בשם הרמב״ן בנימוקיו שתמה שאיך אפשר למימר שיתקן הלל ויאמר לכשיחרב הבית יעשו פרוזבול ח״ו שלא היה פותח פיו לשטן אע״פ שהם יודעים שיחרב ע״כ וכמו כן קשה לי גם על הלמ״מ איך תאמר ח״ו על זמן ביטול הסנהדרין.

באופן אחר דהיינו ע"פ החשבון ולא ע"פ הראיה. ולפי הנראה הנה לעולם המצוה היא לקדש ע"פ הראיה תמיד, רק שעתה בעונותינו שהוא עת הדחק מחסרון רבנים סמוכים לכך אנו קובעים היום ע"פ החשבון כמו שהיו קובעים פעמים גם בזמן הראיה ע"פ החשבון וכמו שכתבתי כמה פעמים שבעת הדחק שאמרו היינו כשהוא יום המעונן או דלא באו העדים. והנה הרמב"ם בקה"ח פ"א ה"א כתב וז"ל הראה לו הקב"ה למשה במראה הנבואה דמות לבנה ואמר לו כזה ראה וקדש, וראיתי שחכם גדול יתפלא למה הוסיף המלות במראה הנבואה וכתב ע"ז יכול להיות שהראהו להתבונן ברוח הנבואה על לעתיד בדורות הבאים וכונתו בזה כי לקדש חדשים ע"פ הראיה לא באה רק בזמן אנשי כנה"ג בימי עזרא כי מזמן התורה עד גלות בבל נהגו למנות לחדשי החמה בפשיטות כמו שנהגו במצרים וכשעלה עזרא עם הגולה והעלו עמהם שמות החדשים מבבל אז התחילו למנות ללבנה ע"פ תקנת אנשי כנה"ג עכ"ל. ותמה אנכי על חכם גדול כמוהו איך כתב דבר זה, דהא לדעת הרמב"ם הנה עוד משנתנה תורה התחילו לקדש ע"פ הראיה והחשבון שאנו מחשבין היה גם אצל העברים קודם מ"ת מסורה להם מאדם כמו שכתבתי באות י' ומה שייכות הוא לשמות החדשים שהעלה עזרא עם הגולה וזהו לא כדעת ר"ם ולא כדעת ר"ח והכלל העולה מזה הוא שמעת שכתוב בתורה שדבר ה' אל משה החדש הזה התחילו אז תיכף למנות ללבנה ומה לי בין מצות החדש הזה לבין מצות אחרות כמו מצות שחיטה מנורה ושקלים שאמרו גם בהם שהראם לו השם למשה

בנבואה והאם במנורה ושקלים ושחיטה נאמר ג"כ שהראהו לו על עתיד לבא? ולא על זמן ההוה מיד? ובמ"ר שמות פ' ט"ו כתוב וז"ל ומתי התחילו ישראל לקדש את החדש הה"ד החדש הזה לכם עכ"ל. ואם מלשון מראה הנבואה שהוסיף הרמב"ם דייק כן הא בפירוש המשנה בר"ה לא כתב לשון זה כלל, ומה שהוסיפו בהלכות הנה נוכל לומר שבנבואה הראה לו הקב"ה למשה את זמנו והודיעו שאז היה המולד של הלבנה מדאמר לו הקב"ה למנות ממנו י"ד ימים לקרבן פסח וט"ו ימים למצות. ועוד נוכל לומר שכיוון ע"פ דעתו במ"ש בקה"ח פ"ה הי"ב שהראה לו הקב"ה למשה במראה הנבואה שבזמן שיש סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין ע"פ החשבון; שע"ז באה הנבואה.

כט) והנה גם היום כאשר בעונותינו בטלו כמה מצות מפני שהקב"ה החריב את בית מקדשנו וגלינו מארצנו ואין אנו יכולין לא להקריב קרבנות ולא כל שארי מצות התלויות בבנין המקדש ובישיבת הארץ שכלם בטלו, ובכ"ז אנו עושין תמיד עכ"פ זכר למקדש באמירת פ' קרבנות וכדומה ביתר המצות ונקוה לישועת ה' שנשוב לקיימם בשלמות כאשר יעלה ברצונו שיבנה בית קדשינו האהרון בב"י הנה מכ"ש מצוה זו של קידוש החדש שאינה תלויה כלל בהעדר בנין בית המקדש כשבאמת אנו יכולין לקיים מצוה זו גם היום בראיה כשאין בהמ"ק קיים ולעשות רבנים סמוכים בהסכם כל חכמי א"י כדעת הרמב"ם וסיעתו ומפני מה נבטלה בידים ולא נשתדל בכל כחנו לקיימה כבימים הראשונים מדור דור גם היום, ולא דמי

לשארי המצות שנתבטלו בהעדר בהמ״ק לפי שאין בכחנו לשוב לבנותו מפני מניעות רבות. ועל מה שכתב הרמב״ם שהלכה למ״מ שבזמן שיש סנהדרין קובעין ע״פ הראיה ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין ע״פ החשבון שאנו מחשבין בו היום הנה כבר העירותי לעיל דלכאורה הוא דבר נפלא שאיך תֵאָמר ההלכה על זמן העתיד לבא שהוא בעת שיבטלו הסנהדרין חלילה, ועוד אם ההלכה נאמר על זמן העתיד לבא שיבטלו הסנהדרין א״כ למה צריך ב״ד סמוכים כלל להחשבון עצמו כשיוכל להיות גם בלי סנהדרין. ואף שבפסיקתא פ׳ בא כתב וז״ל לכך נאמר שני פעמים בפסוק לכם לכם, לכם לראיה לקדש. ואם לא, לכם סוד העיבור, הנה זה לא נאמר רק שבשעת הדחק דהיינו בזמן הראיה כשיקרה לפעמים שיהיה כל הזמן מעונן ולא נראית בו הלבנה גם לעשרה ימים אחרי המולד שאז מקדשין ע״פ החשבון כמ״ש לעיל, או באופן כשאין לנו ב״ד קבוע לחקור ולדרוש כמו שכתוב שם בפירוש. אבל מ״מ בזמן שהיכולת בידינו לעשות ב״ד סמוכים ודאי מוטל עלינו לקיים מצוה זו ע״פ הראיה כעיקר דת התורה.

ל) ומצינו שבזמן מהר״ר לוי ן׳ חביב ברור את הרב ממהר״ר יעקב בי רב ופרשו על רישיה גולתא דדהבא להיות סמוך וראש ישיבה ורב יתקרי הוא וכל אותם אשר יראה בעיניו לסמוך את ידו ולשונו עליהם והיה אם בן הכות הרשע יובא לפניהם ויצוו לשלוחם להכותו כאשר יוכל שאתו ויפטר מידי כרתו עכ״ל בקונטרס הסמיכה, והרבה רבנים הסכימו על זאת ועי׳ בב״י סי׳ א׳ ובסי׳ רצ״ה שמסכים ג״כ לזה וכתב שם וז״ל ואני ראיתי בטהרת יד

הקדש משארי מהר"מ אלשיך ז"ל שכתב את לשון הסמיכה שהסמיך להרב הקדוש מהרח"ו ז"ל וכתוב בגוה שהוא נסמך ממרן מהר"י קארו ז"ל ובכח זה סמך למהרח"ו ז"ל, ועוד שם הובא בקונטרס הסמיכה וז"ל, גם העיד השליח בפני קצת מהחכמים שראה שם בירושלם תוב"ב ספר אחד עתיק שבזמן פלוני בא חכם אחד והסיר לעשות הסמיכה בא"י ונטרפה לו השעה ומעיד אני עלי שמים וארץ שביום שסמכתי ד' מן החברים באותה שעה עצמה כמעט שעבר עלי סכנה קרובה כההיא דר' יהודה בן בבא וברחתי מן הבית ואחר זה הסכים השם על ידי וסמכתי אותם ובעונותי נראה שעדיין מקטרג סמאל בענין אלא שת"ל לא עלה בידו כלום ולא יעלה עכ"ל, נראה מהדברים שבאמת רצון ה' לעשות רבנים סמוכים וכמה וכמה עלתה בידם. והב"י בסי' תקע"ה כתב וכי תימא א"כ מאי הביאו הטור וש"ע סדר תעניות כלל כשהוא תלוי בסמוכים, משום דאפשר להיות סמוכים גם בזמנינו כמו שהורו מהר"י בי רב ובית דינו כידוע ומרן ב"י בח"מ סי' רצ"ה מסכים הולך לזה ובשיטת רבו אמרה שהקשה כמ"ש הרא"ש שאמרו ריש פ' המפקיד דנ"מ האידנא אי אומניה לדינא בא"י דהשתא ליכא סמוכים ותירץ דהשתא נמי אפשר להמציא סמוכים.

לא) הכלל העולה מדברינו שודאי אם הסמיכה תהיה קיימת גם היום כפי הדין הנה צריכים אנו לקדש חדשים ולקבוע מועדות ע"פ הראיה לדעת הרמב"ם וסיעתו ואף שהרמב"ם סבר שצריך לקדש ע"פ הראיה בסנהדרין ודעת הרמב"ן שדי גם בסמוכים מ"מ יכולין אנו לפסוק כהרמב"ם

בעיקר הסמיכה וכהרמב"ן בהקביעה ע"פ הראיה כשיש סמוכים דלא תלוי תרוייהו הא בהא ולא סתרי אהדדי וכן דעתם בקונטרס הסמיכה ואף שיש חלוקי דעות בזה, ובפרט שבפירוש המשניות בר"ה פ"ג כתב שיספיק בב"ד ג' לקדש ע"פ ראיה ולא צריך סנהדרין כלל וא"כ יכולין אנו לפסוק הכל כהרמב"ם ועי' במ"א על ס' המצות להרמב"ם דמסיק שם שגם הרמב"ם מודה דסגי בג' מומחים וגם בח"ל בגדול בחכמה. והנה במשנה כלים פ"א נאמר א"י מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה וכו' ולכאורה לפי ההשקפה הראשונה קשה אמאי לא קחשיב גם המעלה שבה מקדשין ע"פ הראיה וגם שממנה מתחילין בקביעות החדשים והמועדים, וראיתי זאת כמדומה לי בספר דברי חכמים, ולי נראה ליישב שהתנא לא חשיב רק אותן הדברים שראוים להיות גם בשאר הארצות כמו העומר והבכורים ושתי הלחם רק דמפני קדושה במה שא"י מקודשת מכל הארצות מביאים רק מא"י, אבל קידוש החדש ע"פ הראיה וקביעות החדשים והמועדים אין שאר הארצות ראויות לכך ולא מטעם קדושה שבה אלא שאין הלבנה נראית כראוי בשאר הארצות אבל בירושלם וא"י שהיא באמצע העולם הנה היא ראויה לכך ולא מפני קדושה יתרה שיש בירושלם וא"י. או שנאמר שהתנא מדייק במ"ש שא"י מקודשת מכל הארצות דהיינו במה שגדל בהארץ כמו העומר וכו' ולא במה שבשמים היא כמו ענין הראיה*). והיוצא לנו מדברינו שכל זמן שיהיו לנו סמוכים

---

*) וכמו דחשיב בספרי האזינו, מצות שנתנו להם מן השמים

אנו מחוייבים לקדש את החדש ע״פ הראיה וגם שמחוייבים אנחנו להשתדל בכל כחינו ולראות לעשות רבנים סמוכים כדי שתהיה לאל ידינו לקיים המצוה הזאת כראוי. ולדעתי נראה ברור שאם היינו היום מקדשין את החדש ע״פ הראיה שוב לא היינו צריכים לשמור שני ימים טובים גם עתה ואפי׳ בר״ה כמו בימי קדם ולא שייך לחוש ולומר בעת הזאת הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם*). והנה כהיום כאשר כמעט כל מלוא העולם מיושב חכמים מלאים בדעת ותבונה וגם שקט ושלוה בין העמים ולא כדורות הראשונים, הרי אנו יכולין באמת לקדש בירושלם את החדש בזמנו ע״פ הראיה וברבנים סמוכים כדעת הרמב״ם וסיעתו ולשלוח דלוג־רב לכל ארצות אשר ישכנו בהם ישראל ולקיים מצות קידוש החדש ע״פ הראיה כדין וכדת התורה וגם סוד העיבור הנה זה החשבון יהיה מוצנע בידנו לעת הצורך והדחק כמו בימי קדם שהחשבון והראיה עלו יחד השבון החדשים והמועדים בשוה, ומי יתן שדברי יעלו לרצון לפני ה׳ ולפני חכמי הדור שבעתה יהשנה ואז יקויים בנו כי מציון תצא תורה ודבר ה׳ מירושלם אמן.

לב) והחינוך במצוה ד׳ כתב לקדש חדשים ולעבר שנים בב״ד גדול בחכמה וסמוך בארץ ולקבוע מועדי השנה ע״פ אותו קידוש שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים כלומר כשתראו הדושה של לבנה הקבעו לכם ר״ח

עיבור שנים וקביעות חדשים שנאמר והיו לאותות ולמועדים מצות שנתנו בארץ וכו׳ וכאן חשיב המצות שהן בארץ.

*) משום דלא מצינו בכל התורה שני ימים טובים רצופים רק יום אחד.

או אפילו לא תראו מכיון שהיא ראויה להראות ע"פ החשבון המקובל, ונוהגת בכ"מ ובכ"ז שיהיו לנו חכמים סמוכים בתנאים שכתבנו והעובר עליה ולא עשאה אם הוא חכם שראוי לה בטל עשה וענשו גדול מאד שגורם קלקול המועדות. ועכשיו בעונותינו שאין אנו מעברין שנים ע"פ סמוכים אנו סומכים בחשבונינו על החשבון המקובל מר' הלל עכ"ל. משמע מדבריו שהיום שאנו סומכים על חשבון המקובל אין כל חכם מעולם עובר ומבטל עשה זו שכל אחד יכול לומר שאני איני ראוי לכך ויסמוך א"ע על שהיום אנו סומכים על חשבון המקובל מר' הלל. ואני תמה ע"ז דהא המצוה הזאת איננה מוטלת על כל יחיד ויחיד שיוכל כל חכם על פי זה להשמיט את עצמו ולומר שאני איני ראוי לכך ושהיום אנו סומכים על חשבון המקובל רק שמצוה זה מוטלת רק על הצבור להשתדל במצוה הזאת ולראות לעשות סמוכים ולקדש בכל זמן ע"פ הראיה. והחשבון הזה שאנו מחשבין היום אין זה עיקר המצוה רק שזה הוא ע"פ הדחק וגם החשבון עצמו הנה צריך עכ"פ לקדש בזמנו בכל חדש ע"פ ב"ד שהחשבון ג"כ צריך סמוכים אלא שמתוך הדחק אנו סומכים בחשבונינו על החשבון המקובל מר' הלל שהוא קידש בשעתו ומזמנו ואילך עד היום, אבל מן הדין צריך קידוש בכל חדש וחדש כמ"ש הרשב"א בסוכה דף מ"ג אבל כ"ז שיש לאל ידינו לקדש ע"פ הראיה בודאי הנה מוטל על כל ישראל לקיים מצוה זו ואם לא ישתדלו לקיימה בטלו עשה זו ואי אפשר לומר בדבר התלוי בצבור שיוכלו להשמיט את עצמם ולומר שהיום אין אנו ראויים לכך מפני שאין היום

רבנים וחכמים גדולים בישראל כימי קדם, כי באמת ישנם גם היום ולא אלמן ישראל מחכמים גדולים בכל דור ודור וחוב הקדוש מוטל עליהם לבלי התרפות בכל מצוה ובפרט במצוה הזאת שצריכים השתדלות רב לקיימה מפני שכוללת כמעט רובי המצות. ואם תשאל שהרי הוא דבר נפלא וחדוש גדול שהרי עברו כמה מאות שנה מאז ועד עתה שהיו חכמים רבים מופלאים בחכמת התורה בארץ הקדושה ובחוצה לארץ ראוים להיות נשיאים ורבנים סמוכים, וגם שהלא בזמן הרי״ף ור״י קארו היו רבנים סמוכים רבים ולא שמענו בכ״ז בשום אחד מהם שרצה לעשות מעשה נורא כזה לקדש החדשים ע״פ הראיה ומכ״ש אנחנו שלא הגענו למדרגתם כלל וכלל. אבל דע לך כי לא מחכמה שאלת על זה ואל תאמר שהימים הראשונים עם רבניהם הגדולים היו טובים מאלה כי הלא גם היום בעניותינו הנה ת״ל יש לנו רבנים גדולים וחכמים בכל החכמות ות״ל אנו מקיימים כל התורה ויש לנו בכל עיר ועיר כמה מורי הוראה תורה כדין וכדת בהלכות חמורות באיסור והיתר ובגיטין וקידושין ובדברים שהן נוגעים גם בכריתות ובמיתה ומ״מ אנחנו סומכין עליהם בכ״מ ויפתח בדורו כשמואל בדורו, ולמה נגרע את המצוה הזאת מכל המצות כלם כשיש ביכלתנו לקיים מצוה זו כתיקונה בכל פרטיה.

לג) ואם תשוב עוד לשאל מדוע לא כל ב״ד וב״ד יקדש את החדש ע״פ הראיה במקום אשר הוא. דע כי לא מחכמה שאלת גם על זאת דא״כ יהיו ישראל עושין ב׳ ימים טובים בשינוי זה מזה האב היום והבן מחר ואחיו

למחרתו וכשאמר הכתוב כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה הנה לכל ישראל צוה המצוה הזאת להיותם צמים ומתענים כלם ביום אחד בשוה ולא שזה יתענה היום וזה למחר והתורה אמרה תורה אחת יהיה לכם ולא חילוק דתות וע״כ בע״כ צריכים אנו למקום מיוחד שבו הלבנה נראית ושהוא רק בא״י קודם לכל המקומות על שא״י היא באמצע העולם ובירושלם במקום הנבחר שהוא טבורו של א״י וכן כתב הריטב״א בתענית שירושלם היא באמצע א״י ועי׳ במגילה דף ו׳ ועי׳ באות ב׳. והנה כ״ז לענייננו אבל לענין שבת איננו כך דאף שבאמת יש חילוק בין היום ולילה לפי רחב מחלקת הארץ וכ״א שובת ע״פ מקומו התם שאני שהתורה אמרה בכל מושבותיכם שהוא תלוי בהמושבות בכ״מ עי׳ בספורני פ׳ אמור ובאה״ה מהגאון מלבי״ם ובת״י ברכות, וכת חוקרי קדמוניות חקרו והראו לדעת שיש חילוק רב בשביתת שבת לפי האקלים ויושבי הארץ והבדל רב יש בין יושבי מזרח, ליושבי מערב, דזמן שבת לאלו, הוי חול לאלו, עי׳ רדב״ז ח״ב סי׳ ע״ו ובס׳ דעת חכמה. והנה בספר פ״ד, כתב כי באמת זמן שבת בשמים ממעל הוא בעת אשר הוא שבת בירושלם ולכאורה קשה דהא בפ׳ כל כתבי אמר יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא ואמאי לא קאמר נמי עם מכניסי שבת בירושלם וצ״ע. והנה בתורה נאמר ובראשי חדשיכם ולא אמר ובראשי החדשים והוא לעד שזה החשבון הוא מסור לכם אבל בתמיד נאמר וביום השבת שני כבשים בני שנה ולא אמר שבתכם לפי שהוא דבר טבעי ואיננו ברצונכם לפיכך אינו תלוי בכם. וכן ק״ש

ותפלה ושבת זמנם לפי חילוק הארץ שיושב בה, אבל
תיקון חצות הוא לא ישתנה כי הוא תלוי במשמרות דרקיע
שהן לפי עת וזמן חצות אשר בג״ע התחתון שהוא תחת
קו השוה שהיום והלילה שוים בו לעולם, ולפיהן יהיה
גם תיקון חצות ולכן י״ב שעות אחר חצות היום הוא
חצות לילה בשמים ובג״ע התחתון ועי׳ בב״י סי׳ א׳ סק״ה.
והנה בשו״ת ח״י סי׳ רי״ט כתב ששמע מפי מלומד גדול
שאינו בן ברית ראיה לשמור לפי דתם את יום א׳ שאחר
השבת ולקדשו תחת יום השבת מפני שנתאחרו הימים
יום שלם בימי יהושע כשאמר שמש בגבעון דום ונאמר
ולא אין לבא כיום תמים, ובעל ח״י שחק עליו ואמר שהוא
כלפי לאי שאם זו היא הסיבה הלא יותר יש ראיה לבני
התוגרמיים ששובתים ביום הששי ע״כ. והנה באמת לא
ארע ולא אבין סתירת בעל החוות יאיר על דברי החכם
המלומד הנ״ל באשר אמר שא״כ היה ראוי להקדים יום
השבת שיהיה ביום וא״ו כדעת התוגרמיים, והלא דברי
החכם הנ״ל צדקו יחד, באמת כי כאשר נחסר יום אחד
מפני שהשבו את שני הימים ליום אחד ארוך א״כ הלא
בע״כ יתאחר עד יום שאחריו והוא יום הא׳ אחר השבת
ודברים פשוטים הם, ועי׳ בפדר״א שהמעשה היה ביום ו׳.
אמנם כ״ז הוא לשיטת משפחות האומות כ״א לפי דתו
אבל אנחנו עם בני ישראל הנה עלינו לשמור את השבת
כהלכתו מימים ימימה ולבלי השוב את היום שהאיר לנו
ע״י הנס ליום אחד עם יום אתמול העבר וגם כשנלחמו
ישראל ביום ההוא הנה לא עברו בזה הק באשר הוא
מלחמת מצוה ודוחה שבת וכל אשר לא היה במלחמה

הנה באמת שמרו את השבת גם או כאשר לילה כיום האירה להם בידעם כי מעת ה' הוא.

לד) והנה בשבת דף ס"ט ע"ב נאמר היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד לחד תנא, וחד אמר משמר יום אחד ומונה ששה מר סבר כברייתו של עולם ומר סבר כאדם הראשון, והנה מה שלא נסתפקו בגמרא רק ביום השבת ולא שאלו גם על המועדות כגון שהיה מהלך במדבר והגיע קרוב לימי הפסח בכלות החורף, או שהוא קרוב ליוה"כ בכלות הקיץ ואינו יודע חשבון החדש לחשוב על פיו את המועדות שלא יתחייב באיסור כרת מחמיץ בפסח ומאכילה ביוה"כ, היאך הוא עושה? וי"ל דאם הוא בקי בקביעא דירחא ורק שאינו יודע בכמה בחדש יצא, הנה אז בידו לתפוש באהד מימי ספקו וע"פ השבונו להשוב וליזל עד שיגיע ליום ט"ו בניסן או לעשרה בתשרי, ואולי יגיע באמת אל היום שיחול בו החשבון האמתי. ואם אינו בקי בקביעא דירחא לכה"פ יחשוב ע"פ הראיה של הלבנה בהדושה במקום שהוא עומד דאף דעיקר הראיה הוא רק בירושלים, הנה הוא דומה לשבת שבמקום שהוא ערב ובקר במקומו שם יחשוב את השבת אע"פ שיתהלקו למקומות שונים.

לה) והנה בשבת ד' קי"ח ע"ב אמרו אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם כל אומה ולשון וכו' ועוד שם אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין וכו', ויש לדקדק בזה דאמאי לענין שלא תשלוט בהם כל אומה ולשון אמרו דסגי גם בשבת אחת ובענין

הגאולה צריכים דוקא שתי שבתות, וראיתי דבר מושכל שהובא בס' דברי חכמים בשם ר' שמואל מאהליוועער הגאון אב"ד דק"ק ביאליסטאק נ"י דבאמת הוי סגי גם בענין הגאולה בשבת אחת ושע"כ אמרו דגם בשבת הראשונה לבד כבר לא היה שולטין בהם כל אומה ולשון אלמלי שמרוה, רק דיש חלוק בין שבת הראשונה לשל אח"כ דבשבת הראשונה שהיו כל ישראל יושבים במקום אחד הנה ממילא שמרו כלם את כל יום האחד בשלמותו, וסגי בשבת אחת, אבל אח"כ כשגלינו מארצנו וישראל מפוזרים לכל מרחבי ארץ והתורה כשאמרה בכל מושבותיכם הנה החיוב על כל או"א לשמור את השבת לפי מקומו באשר הוא שם לפי האקלים שישתנו בו היום והלילה ונמצא שזה משמר היום וזה מחר ואשר לזה הוא חול הנה לזה הוא שבת וא"כ הנה השתי שבתות שלכל יחיד בפרט אינו עולה לכל ישראל רק לחשבון שבת אחת בלבד, ע"כ, אבל בירושלמי תענית אמרו גם לענין הגאולה דאלמלי לא שמרו ב"י רק שבת אחת היו נגאלין והק"ע עמד שם ע"ז דהא בבבלי אמרו שתי שבתות דוקא ולפי מ"ש בשם הגאון הנ"ל י"ל דהירושלמי קאי ע"פ האמת דלכל ישראל הוי רק שבת אחת כמ"ש ולא פליגי אהדדי, ועוד נ"ל לומר דהירושלמי לא קאי רק על בני א"י ששם ישמרו כלם את יום השבת האמתי שבירושלם ושם סגי באמת בשבת אחת כדאמרן וה' הטוב יתן בלבנו לשמור את השבת כהלכתו בכל פרטיו ואז יגאלנו השם גאולה שלמה ותחז בציון עיננו בב"י אמן.

לו) ומדי דברי בענינים כאלה אמרתי להציע דבר

אחד, וזה הוא, בנ"ל ויקרא כ"ג ד' כתב תקראו אותם מקראי קדש, תערעון יתהון מערעי קדיש, לעד"נ כמ"ש הרמב"ן שהוא מלשון את אשר יקרא אתכם בראשית מ"ט א' כי כל המועדים הם ביום שיערעו שתולין בב"ד ובקביעתם וכמ"ש רז"ל ר"ה כ"ה ע"א אתם ואפילו שוגגין אתם ואפילו מוידין אתם ואפילו מועטין ולכן לא מצאנו מקרא קדש על השבת מפני שהוא קדוש ועומד ואל תשיבני מהפסוק הסמוך וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש שאפשר בפירושו כמ"ש המהרש"א בח"א ריש יומא והגר"א „ששת ימים" ר"ל ששת ימי המועדים (ב' ימי הפסח יום א' שבועות ויום א' ר"ה ב' ימי הסוכות) תעשה מלאכת אוכל נפש, „וביום השביעי" ר"ל יום הכפורים כל מלאכה לא תעשו ר"ל אפילו מלאכת אוכל נפש, ובזה נ"ל ליישב דוחק הר"ת בפסחים ד' ק"ד ע"א תוס' ד"ה בעי למימר למצוא שבע הבדלות בהבדלה יתירה ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת וכו' הלא כבר אמר „בין יום השביעי לששת ימי המעשה" ודחק הר"ת דהיינו הוה"מ ולפי דברי הגאונים הנ"ל כוונתו „ואת יום השביעי" ר"ל יוהכ"פ „מששת ימי המעשה" ר"ל ששת ימי המועדים שמותרים במעשה אוכל נפש הבדלת וקדשת ע"כ. ואני מצאתי בס"ד שמוכרחים אנו לומר שכן היא גם דעת הירושלמי פסחים פ"י הלכה ה' וז"ל כל שכתוב בו מקרא קדש צריך להזכיר בו זמן ע"כ, וא"כ הלא יש להקשות טובא דהא גבי שבת נמי כתיב מקרא קדש וליכא בזה שום מ"ד שיאמרו בו זמן, וכן תמה על זה גם הש"ק שם אבל לפי דברי הגאונים הנ"ל ניחא שפיר שנוכל

לומר שהירושלמי סובר שבשבת לא נאמר מקרא קדש כפשוטו אלא הכונה היא כפי׳ הגאונים הנ״ל.

לז) והנה משה״כ ולמשול ביום ובלילה ראינו בחוש שהיא הממשלה ממש והכח הניתן להם למשול ולפעול בתחתונים לפי השתנות זמנם בקרוב ורחוק הגלגלים מן הארץ, ובהלבנה ניכר שיש בכחה בעצם חדושה לפעול בכל הנעשה בארץ כידוע לכורתי האילנות לבנינים שנודע להם אחרי נסיונות רבות שלא יצלחו לכורתם בזמן שהלבנה בחדושה עד עבור ה׳ ימים או יותר, ויורדי הים ג״כ אין מפליגין בו עד אחר חמשה ימים של חדוש הלבנה וכן נזהרים כל בני אדם מהקיז דם סמוך להדושה וכמה מלאכות אחרות קטנות וגדולות צריכות שמירה שלא לעשותן בעת שהלבנה מתחדשת עד שאמרו שגם הפשתן שימצא במשה״ה או בתוך היורה לבשל בעת חדוש הלבנה שהוא לוקה ולא יצלח אחר כן לכל, וכלל ענינים אלה גלויים ונודעים הם לכל וכן גלגל השמש והירח פועלים בכחם הנאצל עליהם מאדון כל הכחות בעולם השפל לפעול פעולות גדולות גם בגופות בני אדם ובכל שאר מיני בעלי חיים גם בכל הצומח בא״רץ מן הארזים הגדולים עד העשבים הדקים ודרך כלל בכל דבר שהוא מד׳ היסורות שהם למטה מהם ותחת ממשלתם וכמו שכתיב בסדר וזאת הברכה וממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים, וכל זה כתב החינוך מצוה ת״ג, וגם נתמנתה הלבנה על החן ועל שאר מיני הטובה ומכח מלואה מתמלאים המוחים של העצמות וגם מוח הראש, ומתרבה הדם, ומימי הבורות והשיחין ומתגדל הכבד והטחול וכל דבר חי

שהוא דק מתעבה, ונתמנתה גם על הכיעור והחסרון על אשר היא מתחסרת והולכת מחצי חדש ועד מולדה ומחסרת ומורקת ומדקת את כל חי המתמלא במלואה, ועוד שבשעת מולדה ובשעת התחלת הסורה היא משחתת הבגדים והמטוה הנטבלים במים והעצים הנכרתים בשעות ההם נבקעים ונרקבים ונשחתים והפירות הנקצרים ונלקטים בשעות ההם נשחתים ונרקבים מהרה וגם הצמר והשער שנגזזו בשעות ההם נשחתים ונאכלים מעצמם מהרה, ועוד הובא בס׳ ע״ל מאמר י״ג, ועל כי בחדושה של לבנה לפעולות אדם יתהדש ענין מיוחד והכל ברבורו של מקום ב״ה ובגזרתו ראוי לנו ג״כ לחדש ולהקריב קרבן נוסף על שאר הימים, ולקדש ע״פ הראיה דוקא וזה ג״כ טעם של קדוש לבנה והכל לשמו ב״ה להעיר רוחינו ולקבוע בלבבינו כי כל החידושים המתהוים בעולם מאתו ב״ה הם וכל כחם של הגלגלים לא יצא כ״א מהשם לבדו, והטבע משועבד לתורתנו הקדושה, ועי׳ ש״כ סי׳ קפ״ט ס״ק י״ז שכתב דבתולה אע״פ שע״פ טבע כבר גדלה זמן הראוי שלא יהזרו בתוליה מ״מ כיון שעיברו ב״ד את החדש כשהטבע הוא משועבד לתורה הנה הוחליש כחה ובתוליה חוזרות וכן מי שנעשה בן י״ג שנה ויום א׳ שעפ״י טבע הוא חזקה שהביא ב׳ שערות הנה כשנמלכו ב״ד ועיברו השנה אפילו בדקנוהו ומצאנו בו שערות הרי הם שומא ואם כבר אכל חלב ונתחייב חטאת או מלקות הוא נפטר מחיובו ע״י עבור ב״ד וכן בן ט׳ שנים לביאה וכדומה והוא ע״פ הירושלמי יבמות ועי׳ בשו״ת ח״ס סי׳ י״ד בא״ח, וכלל זה יהי׳ בידך שכל מי שמקיים את התורה כראוי

הטבע והמזל משועבד אליו, והרמב"ן פ' בחקתי כ"ו י"א כתב כי בהיות ישראל שלמים והם רבים לא יתנהג ענינם בטבע כלל לא בגופם ולא בארצם לא בכללם וגם לא ביחיד מהם עד אמרו שם, כי ברצות השם דרכי איש אין לו עסק ברפואות*). ועי' בהראב"ע בספרו העבור ובאבודרהם סוף שער התקופות וז"ל ע"כ יאכלו כל מתוק להיות שנתם מתוקה ואני אומר מתוקה שנת העובד את השם בכל רגע, אבל הקדמונים תקנו אלו הדברים להפחיד את הרשעים שייראו מן השם ולא יוסיפו להרשיע עוד וישובו מדרכם ועי' בפירוש המשניות להרמב"ם בסנהדרין לענין מזל, ובאגרת השבת להראב"ע, והכלל כי תמים תהיה עם ה' אלהיך והוא ירפאך — והנה אם נשים חייבות בתפלת מוסף של ר"ח הנה הצל"ח כתב שפטורים משום מצות עשה שהז"ג ואינו תפלת רחמים ועי' ע"ז בשו"ת שו"מ סי' נ"ה ובשו"ת עמודי אור, ולדעתי שקריאתן ותפלתן הוא כפרה כמו ההקרבה, ונשים נמי הא בעי כפרה, ובחידושי הארכתי.

לח) ובענין יו"ט שני של גליות, דע דיו"ט ראשון הוא קודש לבדו ויו"ט שני הוא חול גמור מן התורה לדידן דידעינן בקריי"ר ולזה לבני א"י הוא חול גמור אלא שבני הגולה נוהגין גם את יום השני קודש מפני המנהג לבד כמו דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם והוא רק מדברי סופרים לפי שבעת שהיו מקדשין

---

*) ועי' בהראב"ע על פסוק ורפא ירפא שכתב שאין ראוי לסמוך על רופאים במכה שבפנים רק במכה שבחוץ, ובכתוב כתיב באסא המלך גם בחליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים ועיין בט"ז יורה דעה ה' בק"ח.

החדש ע״פ הראיה הנה במקומות הרחוקים שלא היו שלוחי ב״ד מגיעין שם היו עושין מן הספק שני ימים טובים לפי שלא היו יודעין אם נתקדש החדש ביום שלשים או ביום שלשים ואחד ולכן היה מתקנת חכמים שגם עתה יהיו עושין בני הגולה שני ימים טובים כמנהגם אע״פ שעתה אנו סומכין על החשבון, ויום הראשון הוא ודאי קדש ובב׳ הוא ודאי חול מדין תורה ולזה בני א״י שגם מתחלה לא היו עושין כי אם יום אחד כי השלוחים היו מגיעין ומודיעין להם יום קביעות החדש הנה גם עתה נשארו על מנהגם כי אין בתורה שום מועד שיהי׳ מקרא קדש שני ימים רצופים רק יום אחד ולזה לגבי מת שויוהו רבנן כחול לעשות בו מלאכה גמורה לצורך המת ואף דבר שאינו מוכרח לו אלא שנהגו לעשותו לו בחול כגון למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה הנה יום טוב שני לגבי מת כחול שויוהו רבנן כמו שכתב הרב אלפסי פרק א׳ דביצה לפי שגם יום טוב שני של ראש השנה גם הוא אינו קודש אלא מפני המנהג אפילו בא״י כמו שכתוב כל זה מבואר להרמב״ם ז״ל פ״ה דה׳ קדה״ח ואע״פ ששני ימים טובים של ראש השנה הם קדושה אחת זהו להומרא כגון ביצה שנולדה בזה שאסורה בזה משום דלפעמים בזמן בית המקדש היו נוהגין אותו היום קודש ולמחר קדש דהיינו כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה שלא היו מקבלין אותן מן התקנה ואילך מפני מה שאירע פעם אחת שנשתהו העדים לבא ונתקלקלו הלוים בשיר ואף לאחר תקנת ריב״ז שהחזיר הדבר ליושנו אחר החרבן ולקבל עדים כל

היום אפילו הכי ביצה אסורה וכמו שפסק הרי״ף, אבל לומר שיהיו בכלל קדושה אחת גם לקולא כדי להתיר לאפות ולבשל מיום הראשון לצורך יום שני הא לא אפשר דהא מדאורייתא אין יום טוב אלא יום אחד ומפני הספק עושין ב׳ ימים אף בימים טובים של ראש השנה ואיך יאפה ויבשל מיו״ט לחול שהרי אפשר שהראשון קודש והשני חול, וכל שכן לדידן דבקיאינן בקדי״ר שהראשון ודאי קדש והשני ודאי חול אלא שאנו נוהגין שאותו יום קדש ולחומרא נאמר שהוא קדושה אחת משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידכם, ובצפת הנה כתב הב״י סי׳ תצ״ו סק״ח מירושלמי ר״ה פ״ב ה״א ראיה שמוכח דבצפת היו עושין יום אחד, וצפת היא עיר בגליל שקורין גם עתה בשמה צפת, ופסוק הוא בשופטים יושבי צפת — ועיר יפו הסמוכה לעיר קדשנו ירושלם יש להסתפק שמא לא היו שלוחין הולכין שם מצד שהיו הירום בדרך או שהיו העכו״ם מונעין אותם, וע״י תוס׳ חגיגה ד׳ כ״ה ובס׳ פרי אדמה. וכמה רבנים קדמונים שהיו דרים ביפו והיו עושים יום טוב אחד לבד, מכל זה הוא מורה שהיו יודעים שהשלוחים היו הולכים ליפו ואין מעכבם והוחזקו לעשות יום אחד ככל א״י.

לט) והנה בשו״ת שו״מ סימן פ״ה מ״ת, בשם ספר קדושת יו״ט שהוא מיוסד על ענין שרבו המתפרצים להרוס ענין יו״ט שני של גליות באמרם כי כל הטעם הוא משום דלא בקיאינן בקדי״ר ועכשיו כ״ע יודעים הקביעות בלוחות ולמה נאסר להם יו״ט שני שהוא רב ההפסד שעכשיו שמשתמשים בהטעליגראף ובאייזנבאן וביום אחד

נוכל לבא למקום רחוק א״כ ירבה בזה ההפסד וע״ז אמרו חכמי מנטובא שישאלו פי חכמי הדור והנה הרב הגדול אבד״ק קארפו מה״ו ישראל משה חזון יסד ע״ז קונטרס ארוך בזה ונדפס בוויען להשיב עליהם ותורף דבריו הוא דאף בזמן הזה הנודע עפ״י חשבון הקביעות הנה חז״ל עשו את יו״ט שני כמו שהיה קודם שנודע לנו הקביעות והיה אז ספק כמו כן עתה יש לו דין ספק ומטעם דשמא יבאו לקלקולא.

מ) ובירושלמי ערובין פ״ג ה״ט וז״ל ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן בני אמי נחרו בי וגו׳ מי גרם לי להיות נוטרה את הכרמים על שם כרמי שלי לא נטרתי מי גרם לי להיות משמרת שני ימים בסוריא על שלא שמרתי יום אחד בארץ סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שנים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת מי גרם לי להפריש שתי חלות בסוריא על שלא הפרשתי חלה אחת בארץ סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שתים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת ר׳ יוחנן קרי עליהון גם אני נתתי להם חוקים לא טובים, ר״א אזל לאכסנדריאה ואטעינן לולבין בשובתא שמעו ר׳ מימור מן מי יכיל להון ר״א בכל שתא, ר״י משלה כתיב להון אע״פ שכתבו לכם סדרי מועדות אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש עכ״ל. וס׳ המנהיג מרבינו אברהם ב״ר נתן הירחי ז״ל בסוף ה׳ ר״ה כתב אף שאנו שומרים שני ימים טובים אין מקבלים שכר אלא על יום אחד מהירושלמי הנ״ל *),

*) ועיין במכתב הגאון מו״ה ר׳ עזריאל הילדעסהיימער שליט״א בראש הספר.

והנה מ"ע לשמוח ברגלים שנאמר ושמחת בחגך ובזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים וגו׳ ועכשיו אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש ואמרו עוד במה משמחין אנשים בראוי להם ביין ונשים בראוי להם בבגדים נאים ונוהגת מצוה זו לענין השמחה בכ"מ ובכ"ז ובכל המועדים כתיב בהדיא בתורה שמחה לבד בחג הפסח דלא כתיב בו שמחה כלל ובס׳ יראים כתב שהוקשו כל המועדים זה לזה כדר׳ יונה בשבועות פ"ב ועי׳ בט"א חגיגה, ויליף פסח משארי המועדים לשמחה, והא דלא כתיב שמחה בפסח בפירוש י"ל לפי שעיקר המצוה הוא בשמחת תורה ובפסח עוד לא ניתנה התורה, וביו"ט האחרון של חג כתיב והיית אך שמח ודרשו שבא לרבות לילי יו"ט האחרון משום ששמיני עצרת לא נזכר בפ׳ הזאת. והגר"א כתב לרבות ליל יום האחרון משום שלמחרתו נגמרת מצות לולב ולערב נגמרה מצות סוכה ולא נשארה רק מצות שמחה. ובזה נתיישב מה שתמה בעל ס׳ „פשטים ופרושים" מרבינו יעקב מווינא ז"ל והא אכין ורקין מיעוטין הם ורבינו בעצמו מיישב וז"ל שם לא קא מרבי לה אלא מיתורא דקרא שכבר צוה על השמחה ושמחת בחגיך. ועי׳ שם מה שכתבתי „באלפי מנשה" הנוספות להס׳ הנ"ל. והנה מה שאנו שומרים את יו"ט שני בכל המועדים אף שאין אנו מקבלים שכר אלא על יום אחד בלבד הוא מפני דזהו ענשו על שלא שמרו יום האחד בארץ כתיקונו ואין זה אלא תשלומין לעונשו וכן פירש הק"ע בירושלמי הנזכר באות זה וא"כ לפ"ז הנה כשעיקר השמחה אינו באמת

רק ביום אחד ומ״מ הנה בפסח מהוייבים אנו עכ״פ לשמור את יו״ט שני מפני איסור אכילת המץ ובסוכות נקיים גם את יו״ט שני במצות סוכה וגם ביו״ט שני של שבועות נקיימו באשר אנו שמחין בו לפי שבחג השבועות ניתנה התורה וכן ביו״ט שני של ר״ה נקיימו ג״כ בתקיעת שופר אבל ביום השני של שמיני עצרת דעיקר שמירת החג אינו רק במצות שמחה בלבד כדכתיב והיית אך שמח דמצות סוכה ולולב כבר אזלי להו ולא נשארה רק מצות שמחה בלבד א״כ במה אנו שומחין ביו״ט שני של שמיני עצרת כשאין אנו מקבלין שכר על יו״ט שני וא״כ שמחה זו מה היא עושה, ונראה לי לפי זה דאפשר שלזה הטעם אנו קוראין את יו״ט שני של שמיני עצרת בשם שמחת תורה להורות שאנו שמחין בשמחת התורה וגם שאז מסיימין את התורה. והשמחה של יו״ט שני של עצרת דומה לשמחת יו״ט שני של שבועות שביו״ט שני של שבועות עיקר השמחה הוא משום שניתנה בו התורה והשמחה של יו״ט שני של שמיני עצרת הוא מפני דמסיימין בו את התורה. ושמעתי כמה פעמים מפי הרב הגאון ר׳ שמואל מאהליווער אב״ד דק״ק ביאליסטאק שליט״א טעמים הרבה למה נקרא יו״ט שני של עצרת בשם שמחת תורה והנראה לי כתבתי.

מא) והנה מירושלמי הנ״ל באות מ׳ מוכח דאף שנכתב סדר המועדות מכל מקום לא ישנו אותם, ר״ל אפילו שאנו ידעינן בקריי״ר מ״מ לא ישנו ממנהג אבותיכם בידכם שחז״ל עשו להיו״ט שני כאשר היה קודם שנודע לנו הקביעות, א״כ לשוא עמלו התגרים הנ״ל באות ל״ט

כשרבו המתפרצים להרוס את כל ענין יו"ט שני של גליות באמרם אחרי כי שכל הטעם מיו"ט שני הוא משום דלא בקיאינן בקדי"ר, ועכשיו הא כ"ע יודעים הקביעות בלוחות הנדפסים בכ"מ ע"פ החשבון המקובל ולמה נאסר להם יו"ט שני, דהא גם בראשונה היו רואים את כל אלה דהיינו הבקיאות בקדי"ר, וטענות התגרים הנזכר באות ל"ט ואפ"ה לא חשו לזה, וא"כ הנה אחר שנהגו אבותינו ואבות אבותינו כן מי יוכל לבטל מנהגם, ושני ימים טובים של ראש השנה משמע מירושלמי ערובין פ"ג ה"ט שהן מתקנת נביאים הראשונים וכן כתב המנהיג סוף ה' ר"ה, ועי' בשו"ת נב"י סי' קי"ג שכתב שלא היו נוהגין קודש בקרית ספר ביו"ט שני של ר"ה בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראיה, ועי' בשו"ת ח"ס סי' י"ד כתב שבעת שהיו ישראל שרוין על אדמתם גם ראש השנה לא היו משמרים אלא יום אחד וצ"ע בהירושלמי הנ"ל שכתב שיו"ט שני של ר"ה הוא מתקנת נביאים הראשונים, אבל בכ"ז הנה כהיום דאף שאנחנו נפוצים בארבע כנפות הארץ בכל זאת הנה כאשר כל העולם מיושב עתה בדעת ותבונה והדרכים גם הם ישר ילכו במסלת הברזל וע"פ הדלוג־רב, והרי אנו יכולין עתה גם ביום אחד להודיע בכל התבל מה שנעשה בירושלם א"כ כשנזכה אי"ה לקדש ע"פ הראיה שוב לא נצטרך לעשות מעתה שני ימים טובים אפי' ביו"ט שני של ר"ה. ולא נזקק לחכות בזה על ביאת המשיח כאשר גם היום נוכל לקדש בראיה ע"פ ב"ד סמוכים שיכולים אנו לעשותם גם עתה וכמו שהארכנו בזה.

מב) והנה גם ביום הכפורים מצינו שהמוראים התענו שני ימים משום ספק רק דמשום סכנה לא החמירו זה לכל אדם, וכן משמע מירושלמי ר״ה פ״א ה״ד וז״ל אבוה דר׳ שמואל בר רב יצחק חש על גרמיה וצם תרין יומין אפסק כרוכה ודמך ע״כ — וראינו שגם בזמן האמוראים חשו לסכנת נפשות ובפרט בדורותינו לפיכך לא החמירוהו על כל אדם, ועלה עתה ברעיוני הספק אם רשאי אדם להתענות שני ימים של יוהכ״פ ולהכנים את עצמו בספק סכנת נפשות בענין הזה, ולפי השקפה ראשונה נראה לי שמותר מטעם הפשוט מפני שמצינו שגם האמוראים הכניסו עצמם לסכנה זו כמו אבוה דר׳ שמואל הנ״ל וכן רבא צם תרין יומין כדמצינו במס׳ ר״ה, והנה לפי פירוש הפ״מ בירושלמי הנ״ל וז״ל דאבוה דר׳ שמואל בר רב יצחק הוא רב יצחק גופיה שחשש ע״ע וצם תרין יומין ואפסק כרוכה ודמך ועל שהכנים עצמו לסכנה מספק לא הזכירו שמו להדיא ואמרו אבוה דר׳ שמואל בר רב יצחק ע״כ. א״כ לפי פירוש זה משמע שהירושלמי סבר שאין אדם רשאי להכנים את עצמו בסכנה זאת גם להתענות תרין יומין, מדלא הזכירו שמו להדיא מטעם שהכנים עצמו לסכנה מספק, אבל לא נראה לי כן דהא רבא צם תרין יומין, והפירוש בירושלמי נראה לי כמו שפירש רש״י בחולין ד׳ ל״ח א׳ אבוה דבר אבורם זהו אבורם עצמו ומכירין היו את הבן ולא את האב והיו קורין אותו על שם בנו שעשו את בנו סימן לו, וה״נ כן.

מג) הנה כבר כתבתי באות י׳ שרעת הפסיקתא וכן מפורש בפרקי דר״א, שהחשבון שאנו מחשבין בו היום

הוא עוד מסור לנו מאדם הראשון, ואדם לנח ונח מסרו לשם ושם ליעקב אבינו ויעקב אבינו לקהת וקהת לעמרם ועד היום הזה הוא מסור לחכמי ישראל לקדש בו הרשים. ואיך היה אופן מנין השנה והחדשים אצל העברים קודם מ״ת, נראה שהיה להם החשבון הזה שנמסרו לעמרם, ולא כן דעת האברבנאל בפרשה בא רק שישראל במצרים היו נוהגים בחדשי המצריים או חדשי כשדיים שהיו אז עם אברהם באור כשדים וחדשי המצריים והדשי כשדיים משונים זה מזה בחדשי השנה. ובחשבון הימים קודם מ״ת, כתב הגאון ההפלאה בספר המקנה שהלילה הולך אחר היום, ולפי זה קודם מ״ת שמרו יום השבת והלילה הבא אחריו ולא הלילה שעבר כי יום הראשון לא השלים עד בקר יום שני, והנה דעה זו הובא בהרא״ע פ׳ בשלח וכתב שהיא דעת חסרי אמונה שהשתבשו בזה, והוא דוחה בשתי ידים ולפי הנראה מהפסיקתא הנ״ל משמע שגם בחשבון היום הי׳ היום הולך אחר הלילה גם קודם מ״ת, והנה הפנים יפות פ׳ נח כתב דאזהרה דיום ולילה לא ישבותו היא רק שלא יהיו שובתים כל היום ולילה שלאחריו, ולפ״ז כתב בתשובת רע״א בסי׳ קכ״א בהשמטות דא״צ למחות לשפחות מלשבות בשבת כיון דעושין מלאכה בע״ש ובמ״ש אבל אם אמרינן שגם קודם מ״ת היום הולך אחר הלילה ושמרו קודם מ״ת את השבת הלילה והיום שלאחריו ממילא האזהרה דלא ישבותו ג״כ שלא יהיו שובתים כל הלילה והיום שלאחריו, ועוד דהא אפילו לדעת האומרים שהלילה הולך אחר היום שעבר וקודם מ״ת שמרו את יום השבת מהתחלת היום והלילה הבא אחריו ולא הלילה

שעבר כי יום הראשון לא נשלם עד בקר יום שני. אבל הלא בע״כ הנה משנתנה התורה ונתחדשה ההלכה לישראל שמחויבים בני ישראל לשמור את השבת באופן שהלילה שעבר ילך אחר יום הבא כמנהגנו עתה א״כ י״ל שבזה גם לבן נח נתחדשה ההלכה הזאת התלויה רק בישראל, ואזהרה דיום ולילה ממילא גם לדידהו הוי נמי יום ולילה שעבר כמו שהוא לישראל, דהא עיקר האיסור לב״נ דלא ישבתו הוא רק מטעם קדושת השבת שאסור לו לשבות ביום השבת שלישראל א״כ אין חלוק בזה של ישראל לב״נ ובכל זמן שישראל הוא מצוה לגבי ב״נ הוי איסור ולשניהם הלילה קודם ליום באופן אחד.

מד) וע״פ הדברים האמורים בספרי מעט הכמות הזה הנה העירותי בצדק לברר את כלל גדול הזה שעיקר מצות קדוש החדש היא ע״פ הראיה, והתחלת זמנה הלא מפורש הוא בתורה, שהיה עוד בהיותם במצרים בצאתם, כאשר נאמר להם אז ע״פ הגבורה מפי משה ואהרן במצוה ראשונה החדש הזה לכם, והיתה שמורה בישראל לדור דור גם אחר חורבן הבית, וכפי מה שנמצא בתלמוד ראינו, שלא נפסקה גם בימי אביי ורבא, שגם הם היו מקדשים ע״פ הראיה, והנה הרמב״ם בה׳ קדוש החדש כתב בזה״ל מאימתי התחילו כל ישראל לחשוב בחשבון זה, (ר״ל ולא לקדש ע״פ הראיה) הוא מסוף חכמי הגמרא, ושם בה׳ קדוש החדש פ״ה הלכה ג׳ כתב ג״כ דהקביעות ע״פ הראיה הי׳ עד ימי אביי ורבא, ולא נאמר שם מלת ולא יותר, כמו ששגה בזה בעל הצל״ח, וגם הגאון ר׳ שלמה זלמן ז״ל, שדבריו מובאים בס׳ תולדות

אדם, והפליאו בזה להקשות על הרמב"ם דהא מצינו דגם בימי רב אשי היו מניחים עירוב ע"פ תנאי בביצה ד' ו', אע"פ שבימיהם כבר בטלה הראיה כפי דברי הרמב"ם ז"ל שלא נמשכה כ"א עד ימי אביי ורבא ולא יותר, וכבר היו סומכים בימי רב אשי על החשבון. והוא פלא על הרמב"ם שכתב בה' יו"ט, דבימי החשבון אין שום תנאי, ולדעתי הנה מלשונו הזהב נראה במ"ש בזה"ל מאימתי התחילו כל ישראל להשוב בחשבון זה הוא מסוף חכמי הגמרא שהסיף, הנה ידוע הוא שהוא היה בימי רבינא ורב אשי בעלי חתימת התלמוד, ושע"פ זה הנה נאמר שכונתו הוא, שבימיהם התחילו כל ישראל לחשוב בחשבון זה. ומלת ולא יותר לא נמצא גם היום בדפוס שברמב"ם ז"ל, והם עצמם הוסיפו בכונתם שהפי' הוא ולא יותר*), ובאליה רבה בסימ' רמ"ב כתב דבימי ר' חייא לא היו מקדשין ע"פ הראיה ובר"ה ד' כ"ה א"ל ר' לר' חייא זיל לעין טב לקדשה, והגמי"י ריש מגילה כתב דטעם רבנן שסברי דלא כר"ע דאין קורין אותה אלא בזמנה שאין מקדשין ע"פ הראיה יע"ש.

מה) והנה בביצה דף ד' ע"ב קאמר והשתא דידעינן בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי ומתרץ הגמרא משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידכם זמנין דגזרו גזירה ואתי לקלקולי פירש"י אשר הגזירה קאי על בני חו"ל והגזירה בעצמה היא אשר יבטלו מת"ת וישתכח חשבון ידיעת סוד העיבור ואתו לעשות חדש חסר במקום

---

*) ועי' באות ד' בשם שערי השמים כשבטלה הסמיכה בסוף חכמי הגמרא עמדו זקני הדור וכו'.

שראוי היה להיות מלא וכן בהיפך אולי יעשו חדש מלא במקום שראוי היה להיות הסר. ויש להקשות הרא אם כי הגזירה יהיה משום ביטול תורה למה נפקי בני א״י מהכלל ופן ואולי יכול להיות ה״ו גם עליהם גזירה זו ועוד כבר מובטחנו מהשי״ת כי לא תשתכח תורה מישראל, ועוד אם נעיין בדקדוק החשבון לא יצא לנו לפי זה התיקון של ב׳ ימים והוא אינו תיקון כלל לפי פירש״י שמזכיר בב׳ האופנים אם שיחסרו או שימלאו בטעותם א״כ אם יעשו בד״מ חדש אדר או אייר או אלול מלא מל׳ יום אשר ראוי היה לפי החשבון להיות חסר נמצא שלפי חשבונם יתאחרו להם יום ראשון של פסח או של שבועות או של ר״ה וסוכות ביום אחד מכפי שראוי להיות עפ״י חשבון האמת (וכן עד היום הזה לפי חשבון סוד העיבור שבידינו לעולם חדשים אלו הם חסרים כי אנחנו בקיאים בחשבון) והם יעשו אותם מלאים א״כ במה נתקן הדבר שיעשו שני ימים יו״ט סוף סוף יום ראשון אשר ראוי היה לו להיות יו״ט לא יקדישו אותו בקדושת יו״ט כי לפי חשבונם יום ההוא ערב יו״ט ויאכלו חמץ ביום א׳ של פסח ואף אם יוסיפו עוד כמה וכמה ימים לא ימצאו תועלת לתיקון זאת כי בגלל אשר עברו את חדש אדר להיות ל׳ יום אשר מן הראוי היה להיות רק כ״ט יום יבא להם יום ראשון של פסח ביום ט״ז לניסן מטעם איחור יום האחד וא״כ במה נתקן הדבר אשר למחר יהיה ג״כ יו״ט שהוא לפי חשבון האמת יום ג׳ לפסח ויום הראשון נשאר על מקומו חול כבראשונה וכן הדין בחג השבועות וכל המועדים, וכן הקשה בס׳ עתים לבינה.

ונראה לי ליישב, דהנה בזמן שהיו מקדשין ע״פ הראיה היה שלוחין יוצאין ומודיעין מתי קידשו ב״ד ר״ח ובמקום שהשלוחין מגיעין עושין רק יום אחד יו״ט ובמקום שאין השלוחין מגיעין עבדינן שני ימים טובים משום ספיקא. ואחר כן עמד הלל הנשיא האחרון בנו של רבי יהודה הנשיא בן בנו של רבינו הקדוש ותקן לנו חשבון שבידינו וראה שהסמיכה מתמעטת והיא מתבטלת מישראל ועמד הוא ובית דינו ויסד זה החשבון המסור בידינו עתה וקדש כל חרשים ועבר כל השנים על פי החשבון הזה וברם זכור אותו האיש לטוב שאלמלא הוא בטלו המועדות ור״ח מישראל שהרי גזרת הכתוב היא שאין שום קביעת המועדים מסור לנו ולא קדוש החדשים רק שב״ד עצמם יקדשום והב״ד צריכים להיות מומחין וסמוכין ואפילו אנו יודעים קביעות הירח, הנה תלוי רק בהם וכדאמרינן בר״ה אשר תקראו אתם אפילו שוגגין ואפילו מזידין אין לי מועדות אלא אלו ואע״פ שאין מקדשין מועדות ור״ח אלא במועדם שאני הכא דהוי שעת הדחק שיתבטלו כל המועדות ושורת הדין לקדש חדשים זה אחר זה בשעת הדחק כדאיתא בסנהדרין בפ״ק הלכך אחר שנתיישב זה החשבון שבידינו הרי כל ישראל יודעין קביעות הירח והיינו דאמרינן דהשתא דידעינן בקביעא דירחא וי״ל שבני חוצה לארץ דהיינו במקום שאין השלוחין מגיעין היו מקדשין ע״פ החשבון המסור להם ובני א״י ובכל המקומות שהשלוחין מגיעין היו מקדשין ע״פ הראיה כל חרש במועדם כדת התורה כהנ״ל והשתא פריך הגמרא בני חוצה לארץ דידעינן בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי

יומי ומתרץ הגמרא משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם זמנין דגזרו גזירה ואתי לקלקולי, פי' כפי פרש"י שישתכח חשבון ידיעת סוד העיבור מחמת גזירת ביטול ת"ת וא"כ שוב יחזרו בני חו"ל כבתחלה לבני א"י ולצפות תמיד אחר שלוחין להודיע להם מתי קידשו ב"ד את החדש ע"פ הראיה ולבני חו"ל תמיד השלוחין אין מגיעין להם ועשו לעולם שני ימים טובים הילכך גם עתה אע"פ דידעינן בקביעא דירחא שלחו הזהרו במנהג אבותיכם וגם שאתי לקלקולי וכן איתא בירושלמי ערובין פ"ג ה"ט ר' יוסי מישלח כתיב להון אע"פ שכתבו לכם סדרי מועדות אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש. והנה חכם אחד כתב לי ליישב וז"ל ובאמת שגה ברואה שרש"י לא הזכיר באמת רק לדוגמא שיחליפו חדש אחד ממלא לחסר או להפך ויהיה הטעות או ביום ראשון או ביום אחרון של פסח אבל כשיעשו שני ימים יו"ט א"כ לא יחשבו שום חדש לחסר וישפטום למלאים וכאלו היה גם ר"ח שני ימים תמיד שאין נ"מ ביניהם רק יום אחד ודי להם בתקון שני ימים של יו"ט תמיד בהוספת יום אחד עכ"ל ולא זכיתי להבין דבריו ואולי הם דברי טעם. והנה לדעת הגר"ם והגר"ח שלא היו ב"ד בימים הראשונים נזקקים לראיה אלא כדי לגלות הדבר לפני צדוק וביתוס שהיו טוענין על מדת זמן החדש והתקינו ראית הלבנה אבל עיקר המצוה הוא החשבון המסור לנו ממשה רבינו כדכתבתי כמה פעמים א"כ לדעתם בני חו"ל למה יעשו כלל שני ימים טובים ולמה להם כלל לשלוחים ומדוע לא יעשו תמיד ע"פ החשבון אלא ודאי מוכח מכאן שהראיה היא

עיקר המצוה כדכתבתי כמה פעמים וכדכתיב החדש הזה כזה ראה וקדש והסיבה שהיום בטלה הראיה הטעם לפי שבטלו הסמיכה אבל גם כשנעשה היום רבנים סמוכים בהסכם כל חכמי א״י כדעת הרמב״ם וסיעתו ודאי מצוה גם היום לקדש החדש ע״פ הראיה כדת התורה *).

---

*) וגם השתא דידעינן בקביעא דירחא למה עבדינן תרי יומי כלל לדעת ר״ס ור״ח לפי שכל ענין הראיה היה רק כדי לגלות הדבר לפני צדוק ובייתוס א״כ השתא דלא חיישינן לזה החשש וגם ידעינן בקביעא דירחא א״כ למה לנו כלל לעשות שני ימים טובים. וגם יש להביא ראיה להיפך מדקאמר הגמרא השתא דידעינן בקביעא דירחא וכו׳ משמע שכל הטעם דהיו בני חו״ל עושין שני ימים הוא מטעם דלא היו אז יודעין בקדי״ר וגם היום אע״פ שבקיאין בקדי״ר אנו עושין שני ימים מטעם מנהג וגם שמא אתי לקלקולי ולפי זה ראיה לדעת ר״ס ור״ח שהענין הראיה היה רק להלכה ולא למעשה דאם הראיה עיקר המצוה מאי פריך הגמרא השתא וכו׳ הא כבר כתבתי דגם בזמן הראיה הוה ידעינן בקדי״ר ומ״מ בני חו״ל עשו שני ימים טובים מטעם שלא יגיעו להם השלוחים ואמאי לא פריך הגמרא יותר השתא מדוע אין אנו מקדשין ע״פ הראיה ושוב לא צריך לעשות שני ימים טובים אלא משמע שהשני ימים טובים שעשו בני גולה היה רק משום דלא היו בקיאין בקדי״ר אבל בירושלם שהוא מקום הב״ד והם ידעו בקדי״ר היו עושין לעולם יום אחד ואפשר לומר שגם בחו״ל אפי׳ מי שבקי אז בקדי״ר צריך לעשות שני ימים משום גזירה דכל בני חו״ל שלא היו בקיאין בקדי״ר וגם השלוחים לא היו מגיעים להודיע להם הקביעה ע״פ החשבון וצריך הבקי בקדי״ר הדר בחו״ל לשמור שני ימים כמו בן א״י שבא לחו״ל. משום גזרה דכל בני חו״ל דלא ידעינן בקדי״ר וכמו כן עתה ומראיה לא זכר הגמרא כלל כאן. ובאופן אחר י״ל מדלא חיישינן לגזרה משום ביטול תורה על בני א״י כמו על בני חו״ל משמע ודאי שבני א״י יש להם עצה נכונה לקדש ע״פ הראיה ולא שייך

מו) ובהשלמת ספרנו זה הנה אמרתי לעורר בזה עוד דקדוק אחר. שלכאורה הוא ראיה לדעת הגאונים ר' סעדי' ורבינו חננאל ז"ל והוא מה שאמרו במס' תענית שעשו יו"ט בט"ו באב מפני שכלו בו מתי מדבר בשנת המ', ופי' רש"י דתניא כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר וגו' וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמא טעינו בהשבון החודש חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל ט"ו, כיון שראו שנתמלא הלבנה בט"ו ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון החדש מכוון. וכבר נשלמו המ' שנה של גזרה ע"כ, ולפ"ז הנה לכאורה יש ראיה לזה לשיטת הגאונים ר"ס ור"ח שגם בזמן היותם במדבר לא קדשו אז ע"פ ראיה כ"א על פי חשבון, דאל"כ הלא לא הי' להם להוש לשום טעות כשקדשוהו משה וישראל ע"פ הראיה וצ"ע בזה*), ועוד הנה כבר דברנו בזה שגם לפי דעת ר"ס ור"ח הנה נאמר שגם לקבוע החדש ע"פ חשבון צריך סמוכים לקדש על פיהם כל חודש בזמנו, וכמו שגם הרשב"א מביאו בסוכה ד' מ"ו וכמו שהם עצמם סוברים כן ורק שהיום שאין לנו סמוכים לקדש על פיהם כל חדש אנו סומכין בהכרח על תקנת ר' הלל שתקן את החשבון בזמנו גם לדורות עולם כשיהי' ע"פ הכרח לסמוך עליו, אבל כשיש לנו סמוכין, הנה גם כשמקדשין ע"פ חשבון לא היינו עושים שני יו"ט, ומה שאנחנו עושים בזה שכחה וזה לאות שהמצוה הוא ע"פ הראיה כדי שלא יבטלו המועדות.

*) ויש לדחות ראיה זו דלעולם אמרינן שהמצוה הוא ע"פ הראיה אלא שבמדבר הי' שעת הדחק ואז היו מקדשין ע"פ החשבון כדכתבתי באות כ"א — לכן אין להוכיח מהכא כלל.

היום שני ימים הוא מטעם שאין לנו סמוכין בזה״ז וכמ״ש בספרנו זה בסימנים הקודמים, די באר.. והנה בכלל כבר הקדמתי לדבר בזה כי חלילה לא נכנסתי בענינים כאלה להעמיק שאלה בהלכה למעשה ולומר קבלו דעתי חלילה, ועלינו להחזיק עתה במנהגנו אשר כל ישראל יחזיקו בו מדורות עולמים. ואשר הוא בל״ס רצון ד׳ וסוד ד׳ ליראיו ומנהג ישראל תורה היא*), ולא באתי הפעם כ״א לעורר את נפשי ונפשות האנשים אשר כנילי לבא אל חקר ענינים כאלה, ולפתוח פתח בדבר הסתום אשר כל אדם חזו בו מראש וכל אנוש יביט מרחוק ולא נגשש כעורים קיר באשר עיני כל ישראל נשואות אליו גם בהיותם עתה בגולה הולכים חשכים ואין נוגה לנו וגם כאשר נקוה ליום אחרון כי קרובה ישועתנו לבא וצדקתנו להגלות ואז נחזה עולם ברור גם בספק הזה אשר חכמי ישראל חלוקים בזה כפי שיורנו ד׳ על ידי אליהו זכור לטוב שיתיר כל הספיקות הכמוסים וסתומים גם מימות התנאים והאמורים ואז נלך כלנו לאור ד׳ ויקויים בנו משאלותינו בכל חדש שיקבץ נדחינו מד׳ כנפות הארץ חברים כל ישראל לקדש ע״פ הראיה כימי קדם ותחז בציון עיננו אמן כן יאמר ד׳.

---

*) ועיין בהראב״ע בס׳ העבור שכתב שטוב לכל ישראל במזרח ובמערב ובצפון ובדרום קובעים מועדיהם ותעניותיהם ביום אחד בחשבון המסור בידינו מאבותינו הלמ״מ שנעשה כן בגלותינו ע״כ נראה שדעתו כדעת הרמב״ם בקה״ח פ״ה ה״ב ועי׳ באות כ״ט.